

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Disputatio I. Ordine VII. De mundo vniuersim.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

credibilis pulchritudo est, ex qua etiam mundi nomen accepit, neque potest deesse quod in eo placeat, quia muscum quoddam illud organum est (inquit Athenagoras) ob pugnantium, & contrariorum effectuum consonantiam, cuius harmonia cælorum, elementorum, mixtorum quorumcumque, diei, noctis, fulgorum, niuium, & animantium diuersis vocibus temperata, triumphale Deo carmen canit (vt ingeniosè canit Synesius hymno tertio.) In hoc igitur pulcherrimo miraculorum concentu, & mirabili harmoniæ pulchritudine amando mirari nos decet tanti operis eximium Opificem, & in amore illius suauissimè delectari.

Vt igitur exultantis naturæ mirabile opus pro modulo exhibeam, totum eius specimen triplici complector disputatione. Prima erit de mundo vniuersim. Secunda, de corpore cœlesti. Tertia, de elementis.

DISPUTATIO I.

Ordine VII.

De mundo vniuersim.

Mundus est templum.

Rest de mundo videtur dixisse Philo lib. de monarchia, illud esse templum quoddam Deo sacrum, in quo laudes eius, harmoniâ nunquam interruptâ concinuntur; sacrarium eius esse cœlum, donaria sydera, Sacerdotes & ædituos angelicos spiritus; B nauim inferiorem hunc mundum, aram humanum animum. Rectè (inquam) ille, ac piè, vt mihi tota hæc disputatio hymnus videatur esse in laudem Opificis Dei, quatuor comprehensa partibus: prima sit mundi creatio & conseruatio: secunda eius inceptio & desinitio: tertia eius æternitas: quarta eius quidditas & perfectio.

QVÆSTIO I.

De creatione & conseruatione mundi.

Quamuis enarrantis Dei miracula, vt rectè monet Chrysostomus in Psalmum 9. luculentum deesse non possit procemium, mihi tamen quia actio per quam factus est mundus, magis pertinet ad eius existentiam, non incommode ab ea duci posse videtur initium. Primò enim queritur, vtrum mundus sit ens ab alio, idest vtrum causam aliquam habeat per quam effectus sit. Secundò, vtrum sit factus per veram creationem, & qualis actio sit creatio. Tertiò, vtrum etiam verè conseruetur, vbi de actione conseruatiua dicendum est accuratius.

SECTIO I.

Vtrum mundus productus sit per veram actionem alicuius causæ.

Prinzipium eorum qua sunt, & medium, & finis est Deus (inquit S. Maximus centuria 1. cap. 10.) Est enim principium vt Creator, medium tanquam providens, finis tanquam circumscriptio. Ex ipso enim, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Quod tamen aded est euident, vt christiana naturaliter in eo sit anima (teste Tertuliano lib. de idololatria) probandum tamen breuiter est contra nostri temporis fatuam quorundam anientiam. Primò demonstratiue ostendi, quod R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A mundus causam aliquam effectiuam habeat extra se: secundò illam esse Deum.

Dico primò demonstrari posse naturaliter, quod mundus improductus non sit, sed habeat veram causam, à qua sit productus, tum secundum se totum, tum secundum singulas suas partes.

Conclusio affirmatiua.

Ratio est primò, quia omne quod est ens à se, est essentialiter totum id quod est, idest, nihil habet, quod non sit ipsi essentialiter: sed mundus neque secundum, se totum, neque secundum vllas sui partes est essentialiter totum id quod est; nullum enim est corpus, quod plures non habeat partes integrales, quarum vna non est alia, & quæ non sunt essentielles toti: nullum est corpus, quod plura non habeat accidentia; cœlum ex tenebroso sit lucidum, mouentur sydera, alterantur elementa; nihil demum est in quo non sit multiplex mutatio: ergo mundus neque secundum se totum, neque secundum vllam sui partem est ens improductum. Maior probatur. Id quod est ens à se, vel est à se causaliter, vel est à se formaliter. Causaliter nihil esse potest à se, alioqui produceret se ipsum, vel aliquam sui partem: ergo est à se formaliter totum quod est: sed quod est formaliter à se totum, quod est, essentialiter est totum quod est: ergo quod est improductum, est essentialiter totum quod est.

Ens à se est totum quod est.

Secundò. Illud quod est improductum, est necessariò infinitum essentialiter: sed mundus neque secundum se totum, neque secundum vllam sui partem est infinitus essentialiter: ergo mundus non est improductus secundum vllam sui partem. Probatur minor. Illud quod est fundamentum totius realitatis & possibilitatis rerum producibilium, est essentialiter infinitum: sed quod est improductum, est fundamentum totius realitatis & possibilitatis rerum producibilium; nam tota collectio rerum productarum non potest esse producta per ens productum, alioqui illud produxisset se ipsum; igitur est producta per aliquid improductum: ergo ens improductum est radix totius realitatis & possibilitatis rerum producibilium, atque ita est necessariò infinitum.

Est infinitum.

D Tertiò. Quod est improductum, non potest esse nisi omnino vnum, ita vt implicet illa esse plura: ergo illud necessariò est fundamentum totius esse producibilis. Probatur antecedens. Quod est improductum, est essentialiter totum id quod est: ergo illud est essentialiter singulare. Vnde vterius argumentor. Nulla est pars mundi materialis, quæ sit essentialiter singularis; est enim diuisibilis in partes, quarum vna non est alia: sed quod est improductum (vt dixi) est essentialiter vnum: ergo nulla pars mundi visibilis est improducta.

Et vnicum.

Quartò. Potissima ratio est, quia dari Deum, quo nihil excogitari potest maius, atque perfectius.

Dei existentia.

Y 2 Cuius

etius, lumine naturali demonstrari potest (vt ostendebam in proprio tractatu de Deo, & in Metaphysica:) sed si existit Deus, ille omnium aliorum finis est & principum: ergo datur causa effectiua omnium rerum possibilium & productarum.

Quintò etiam confirmari potest autoritate sapientum ferè omnium, qui ab initio fuerunt, vt referunt Eusebius *lib. 1. præparationis, cap. 4. & lib. 15. cap. 24.* Theodoretus *lib. 4. contra Græcos.* Licet enim Xenophanes mundum aliquando asseruit esse ingentem & sempiternum, sui tamen postea oblitus omnia dixit esse genita ex terra. Democritus quoque licet ex insectilium atomorum concursu fortuito dixerit mundum coaluisse, factum tamen esse non negauit. Pythagoras verò, Plato, & reliqui magno consensu mundum esse genitum vocalissimè pronunciarunt (inquit Theodoretus) licet de materia prima plurimum dubitauerint, vt docebo postea.

Causa effectiua mundi. Dico secundò, causam mundi effectiuam esse ipsum Deum, naturali etiam ratione demonstrari posse.

Prima probatio.

Prima enim ratio sit, quia tota collectio rerum dependentium, vt collectio est, habet aliquam causam: illa non est ens dependens; si enim ens dependens esset causa totius collectionis entium dependentium, esset causa sui ipsius; esset enim causa omnium entium dependentium: ergo causa illa totius collectionis est ens à se, siue Deus. Probatur maior, quia quicquid essentialiter conuenit singulis partibus alicuius collectionis, conuenit essentialiter toti collectioni vt collectio est; quia singuli homines sunt essentialiter rationales, tota hominum collectio est essentialiter rationalis: sed omnia quæ componunt collectionem entium potentialium & dependentium, sunt essentialiter dependentia: ergo tota etiam collectio essentialiter est dependens.

Euasio.

Dices eodem argumento probari posse, quod tota collectio rerum possibilium est vnum indiuiduum, quia nullum est existens, quod non sit essentialiter vnum.

Resp. indiuiduationem non esse de conceptu essentiali vllius indiuidui creati, alioqui nulla species posset multiplicari numericè. Deinde si vnitas esset de conceptu singulorum entium dependentium, esset de conceptu illorum vt sunt singula distributiue; quod autem est de conceptu partium collectionis vt sumptarum distributiue, non est de conceptu totius collectionis (vt constat ex omnibus numericis:) sed esse dependens non est de conceptu hominis, vt est singularis distributiue, alioqui plures homines simul sumpti non essent dependentes: ergo dependentia conuenit essentialiter singulis rebus dependentibus, atque aded conuenit etiam toti collectioni.

Secunda probatio.

Secunda ratio sit, quia id quo nihil maius, neque perfectius potest excogitari, ita debet esse independens, vt ab eo pendeant alia omnia: Deus est huiusmodi ens; nam cum illud non implicet, necessariò etiam est; si enim id quod cogitas, implicat, iam non cogitas id quo nihil cogitari potest perfectius, quia implicare, imperfectio est, quæ conuenire non potest ei, quo nihil maius, neque perfectius potest cogitari: ergo manifestum est, quod non implicat ens, quo nihil perfectius potest excogitari. Si autem non implicat, necessariò est, quia ens quo nihil perfectius potest excogitari, est ens necessarium,

A & actus purus, atque aded est totum quod potest esse: ergo euident est totum mundum à Deo esse.

Tertia ratio est, quia (vt nuper argumentabar) totum esse ab alio fundatur in ente à se: solus Deus est ens à se: ergo in solo Deo fundatur totum esse ab alio. Probatur maior, quia ens fundari non potest in non ente: sed si totum esse ab alio non fundaretur in ente à se, sed in ente ab alio, esse fundaretur in non esse, quia esse ab alio habet prius non esse quàm esse: ergo totum esse dependens fundatur in ente à se.

Quarta & optima ratio est mundi visibilis species eximia. Primò enim mirabilis singularum partium perfectio est in cælo, elementis, mixtis, partim animatis, partim inanimatis; secundò incredibilis earum numerus, & varietas; tertio earum ordo, & coaptatio; quarto perennitas & duratio, stultissimum etiam quemque possunt conuincere, *Labasse in his, ac etiam laborare intelligentem aliquem spiritum sapientiæ eximium, potentiā mirabilem, qui hac omnia fecerit, conseruet, moueat, dirigat.* Quæ ratiocinatio est Nazianzeni *orat. 12. n. 11. & 30.* aliorumque Patrum; imò & Sapientium inter Ethnicos, v.g. Epicteti, vt refert Arianus *lib. 1. cap. 6.* Aristotelem sanè non omitam *lib. de mundo,* ad Alexandrum: *Quasi flagitium, inquit, esset in disputatione rerum mundi præterire id quod summum in mundo habetur. Itaque verus sana est, & quidem hereditaria, omnium mortalium vniuersa à Deo, & per Deum nobis esse constituta; nec verò vlla natura per se sufficit, orbata salute, quam ipse fert.*

Ex quibus reijciuntur plurima veterum Hæreticorum deliria, contra quos eximè disputant S. Patres. Primò enim Manichæus duo ponebat principia prima improducta; bonum vnum, alterum malum; productos esse ab illo spiritus, ab isto corpora, vt refert Epiphanius *hæresi 66.* Ad hæc se Manichæus Priscillianus, & Albigenes. Secundò Cerdo, & Apelles duo item ponebant principia, bonum & malum; cum hoc discrimine, quod Apelles Deum malum veller conditum esse à Deo bono; Cerdo autem negaret, teste Tertulliano *lib. de præscriptionibus, cap. 51.* Tertio Gnostici aiebant creatos esse Angelos à Deo, sed ab istis visibilibus mundum conditum esse: quod sequenti sunt etiam Basilides, Saturninus, Carpocrates, Cherinthus, Valentiani, apud Irenæum *lib. 1. & 2.* & Tertullianum *lib. de præscriptionibus.*

SECTIO II.

Quenam sit actio, per quam factus est mundus.

Certum est internuisse in productione mundi actionem verè creatiuam. Difficultas tantum est, vtrum illa sola fuerit actio, per quam mundus effectus est; vel certè vtrum esse sola potuerit. Quæ vt soluatur clarissimè, tota mihi exponenda videtur natura creationis, idest, primò eius possibilitas, secundò eius quidditas & distinctio à re creata, tertio terminus creationis, seu quanam res fieri possint per creationem; quarto illius causæ, siue vtrum solus Deus creare possit principaliter; quinto vtrum creatura possit creare instrumentaliter.

§. I.

Creationis possibilitas.

Conclusio
affirmans.

Dico primò, constare omnino, tum ex lumine Fidei, tum ex ratione naturali, quod possit aliquid fieri ex nihilo, & reuera creati. Contrarium videntur sensisse plures à veteribus Philosophis, ut fuscè probat Eugubinus lib. 7. *perennis Philosophia*, c. 3. & *sequentibus*; inter quos accensent immemò aliqui Aristotelem & Platonem, quia ille mundum voluit esse factum ex infecta materia; ille ut certissimum posuit principium, quod ex nihilo nihil fiat. Sed certè Plato animam hominis voluit esse spiritualement & immortalem, atque aded voluit eam educi non potuisse à materia. Aristoteles quando tam asseueranter pronunciauit ex nihilo nihil fieri, de causis creatis loquutus est, non de increata.

Ratio à
posteriori.

Ratio autem facilis est primò, quia substantiæ omnes purè spirituales, vt Angelus & anima, imò & materia prima, esse acceperunt à Deo, vt probatum est; Deus enim primigenia est radix, & primaria basis totius esse: sed illa non potuerunt fieri nisi per creationem, vt patet, quod enim in suo esse prorsus est independens à materia, est etiam independens in fieri: ergo creatio est verè possibilis. Scio quod materiam primam factam non esse, plures voluisse videntur Philosophi, putantes eam esse Deo coeternam, & ex se, ac omnino necessariò habentem esse, vt refert Vasques i. p. q. 44. *in notis articuli* 2. fuisse autem in eo errore Pythagoræos, Platonem, & Trismegistum, docent Epiphanius *hæresi* 7. Tertullianus *contra Hermogenem* c. 1. & 8. Irenæus lib. 2. c. 19. Imò Peripateticos & Academicos multi adiungunt, quibus Hæretici plures accessere, vt tradunt citati Patres. Sed ex rationibus nuper allatis compertum est, materiam non esse improductam, & independentem, alioqui esset primum ens, & illimitatum; cum tamen inter entia omnia substantialia sit infimum, & pura potentia, idest ferè nihil.

Rationes à
priori.

Deinde modus hic agendi omnino independenter à subiecto est valde consentaneus essentiali perfectioni entis perfectissimi; modus enim agendi entis prorsus independentis maximè proprius, debet esse vt maximè potest independens: huiusmodi est creatio, quæ independens est à subiecto, nam à causa efficiente implicat actionem esse independentem, cessaret enim esse actio. Adde quod primo etiam agenti debet actionis aliquod genus esse proprium, quod nulli alteri agenti possit conuenire: sed nullum aliud est genus actionis quod ab agentibus naturalibus non prodeat, præter creationem: ergo creare potest primum agens. Imò & infinitas potentia illius inde maximè probatur, quod ex nihilo proferat in lucem effectus mirabiles, & innumerabiles. Et demùm ex nullo capite potest ostendi, quod repugnet actio independens à subiecto, vt ex dicendis constabit.

Prima ob-
iectio.

Obiicitur enim primò. Implicat dari aliquod verum accidens, de cuius propria & intrinseca ratione sit nullum exigere subiectum, imò habere repugnantiam cum subiecto; nam esse accidens, est exigere subiectum aliquod naturaliter: sed creatio, si datur, erit verum accidens, cui repugnabit esse in subiecto, cum sit essentialiter actio independens à subiecto: ergo implicat creatio. Confirmatur, quia omne quod realiter existit, vel est per se subsistens, vel est in alio: creatio nec est per se, cum

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A non sit substantia; nec est in alio, cum neget dependentiam à subiecto: ergo creatio non existit.

Resp. subiectum aliud esse *inhesionis*, aliud *adhesionis*. Subiectum inhesionis illud est, quod verè causat formam inhærentem, & est illa prius. Subiectum adhesionis est illud, quod posterius est formæ, neque illam causat, sed tantum eam recipit, & ab ea denominatur, ita vt non possit forma existere sine illo. De ratione accidentis non est vt sit in subiecto inhesionis, sed vt sit in subiecto vel adhesionis, vel inhesionis. Creatio est verè accidens, quia licet in subiecto non sit inhesionis, quod videlicet sit illa prius, est tamen in subiecto adhesionis, nempe in termino in quo recipitur, & à quo dependet tanquam à posteriori, non tanquam à priori, quia non potest conservari sine suo termino. Inhærenter igitur proprium non est accidentis, si significet pendere ab aliquo priori; sed tantum si significet pendere ab aliquo priori, vel posteriori. Et ad confirmationem eadem responsio est; nam omne quod existit, vel subsistit per se, vel est in subiecto inhesionis, aut adhesionis.

Instabis primò. Si creatio est in alio vt posteriori, sequitur quod in illo priori naturæ, in quo est prior termino, creatio subsistit per se, quod implicat; est enim accidens etiam in illo priori.

Prima in-
stantia.

Resp. prioritatem naturæ non esse prioritatem vllam durationis, sed prioritatem solum dependentiæ, atque aded creatio in illo priori, quo est prior termino, reuera est in termino, quia terminus est actus, sed dependenter à tali actione.

Instabis secundò. In illo priori naturæ nondum concipitur esse terminus; vel ergo actio concipitur subsistere per se, vel esse in alio. Non concipitur subsistere per se: ergo concipitur esse in alio, quia in illo priori est accidens, & concipitur vt accidens.

Secunda
instantia.

Resp. in eo instanti rationis creationem neque concipi esse per se, nec esse in alio, sed abstrahere ab utroque non realiter, sed per conceptum; nam realiter est verè in termino, qui existit; sed quia nondum concipitur existere, ided creatio nondum concipitur esse in termino. In illo igitur priori creatio non concipitur adæquatè vt accidens, sed tantum inadæquatè.

Obiicitur secundò. Sicut potentia passiva nihil recipere potest, nisi mediante potentia actiua; ita nec actiua quidquam agere, nisi mediante potentia passiva: sed in creatione nulla interuenit potentia passiva: ergo neque agere potest potentia actiua.

Secunda
obiectio.

Resp. disparitatem esse inter potentiam actiuam & passiuam, quia primò actio vt actio dicit essentialem ordinem ad efficiens, ided implicat esse actionem sine agente; actio verò non dicit ordinem essentialem ad passum, sed ad effectum, qui per illam fit; ideo non est mirum, quod potentia passiva nihil actu possit recipere sine actiua; possit autem agere actiua sine passiva. Deinde potentia passiva, cum sit imperfectissima, est de se sola insufficientis ad effectum, non autem actiua.

Obiicitur tertio. Ens in quantum ens non potest fieri: atqui quod fit ex nihilo, fit in quantum ens, quia fit secundum totam rationem entis: ergo nihil fieri potest ex nihilo. Maior probatur, quia si ens in quantum ens posset fieri, omne ens cui ratio entis conuenit, posset fieri: hoc autem absurdum est, quia Deus est verum ens, & tamen est improductus essentialiter.

Tertia ob-
iectio.

Resp. propositionem hanc, *Ens in quantum ens,*

Y 3

non

non potest fieri, duplicem posse habere sensum. Primus est, ratio entis abstracta propterea est communis Deo & creaturis, non est producibilis; & hoc verum est. Secundus est, ratio entis alicuius finiti non est producibilis secundum se totam; & hoc falsum est. Per creationem non fit ens primo modo, quia terminus creationis non est ens ut abstractum, & commune Deo ac creaturis; sed secundo modo, quia fit ens finitum secundum integram rationem entis, ideo non potest Deus esse terminus creationis.

S. II.

Quidditas creationis, & eius distinctio à termino.

Conclusio tripartita.

Dico secundò, creationem nec esse solam Dei voluntatem, neque solum terminum productum; sed esse actionem distinctam modaliter à termino, & ab omni subiecto independentem.

Creatio non est sola Dei voluntas.

Prima pars negat creationem esse solam Dei voluntatem aternam, propterea connotat effectum, estque contra nonnullos Thomistas, qui proinde volunt creationem totam in Deo esse. Ratio tamen est, quia actioeductiva non est sola Dei volitio, neque in Deo est, sed in termino: ergo neque actio creativa est Dei volitio, sed est in termino, quia nulla est maior ratio de vna quam de altera. Deinde quando Deus dicit, *Volo creare*; illa Dei voluntas non habet seipsam pro obiecto, non enim dicit, *Volo velle*; sed illa voluntas creationem habet pro obiecto: ergo creatio non est Dei voluntas. Denique creaturam dependere à Deo, est aliquid intrinsecum creaturæ, non autem sola denominatio extrinseca: sed per creationem est dependens à Deo. Ergo creatio est aliquid intrinsecum creaturæ, non autem sola denominatio extrinseca.

Creationem esse modum.

Secunda pars asserit creationem esse modum distinctum à termino, non autem solum effectum creatum. Contra Scotum, Nominales, Vasquez, Hurtadum, Aversam. Probatur, quia creatio tam est separabilis à termino, quameductio: ergo tam distinguitur à termino, quameductio. Probo antecedens primò, quia quantitas panis in Sacramento Venerabili, quæ ante consecrationem educitur, incipit creari post consecrationem, & desinente ibi esse corpore Christi, rursus eadem quantitas desinit creari, & incipit educi: ergo creatio separatur à re creata. Probatur consequentia. Implicat ut quantitas quæ actu educitur è subiecto, creetur actu independentem à subiecto: ergo quando quantitas actu educitur, creatio ab ea separatur.

Secundò. Effectus creatus à solo Deo, potest creari à Deo simul & creatura, ut postea probabitur: ergo creatio separatur ab effectu. Probatur consequentia. Mutata causâ mutatur necessariò actio, ut olim ostensum est: hic mutatur causa creans: ergo mutatur etiam creatio.

Ensis præcluditur.

Respondent adversarii, actionem creativam, quæ effectus prodit à solo Deo, non esse aliquid distinctum à termino, neque unquam ab ea separari, quamvis effectus fiat ab alia causâ; manet enim tunc dependentia eadem à Deo, quæ est essentialiter effectui; altera verò quæ pendet à causa creata, est accidentaliter.

Sed contrâ: nam quando quantitas, quæ antea creabatur, incipit educi, non manet creatio, quæ antea erat: ergo creatio separatur à re creata. Probatur antecedens. Si creatio, quæ antea erat, maneret entitativè simul cum educatione, sequeretur

A rem quæ educitur, fieri simul per duas actiones totales, quarum altera esseteductio, altera esset creatio: consequens est absurdum, quia naturaliter nihil potest produci per plures actiones totales, & creari nihil simul potest & educi. Maior evidens est, quia in quantitate postquam desinit creari, manet tamen entitas tota creationis, per quam sufficienter prius transibat à non esse ad esse; & manet etiameductio, per quam transit etiam à non esse ad esse: ergo illa quantitas fit per duas actiones totales.

Confirmatur, quia si quantitas desineret educi, verè tamen existeret ex vi solius actionis, quæ pendet à Deo create: ergo actio illa est verè actio totalis, per quam egreditur quantitas à non esse ad esse: ergo illa quantitas fit per duas actiones totales. Probatur consequentia. Entitas quantitatis eadem realiter est præsentem educatione, quæ prius erat: sed prius erat actio totalis: ergo illa est actio totalis præsentem educatione.

B Obicitur primò, Illud quod est essentialiter creaturæ, non potest ab ea separari: sed dependentia actualis creaturæ à Deo est essentialis creaturæ: ergo non distinguitur à creatura. Maior certa est, quia essentialiter rei non distinguitur ab ipsa re, cum sit ipsamet res. Probatur minor. Omnis creatura essentialiter est ens à Deo dependens: ergo dependentia etiam actualis est essentialis creaturæ.

Confirmatur primò, quia omne quod est essentialiter tale, se ipso est tale: sed creatura est essentialiter actu dependens: ergo creatura per se ipsam est actu dependens, non autem per entitatem creationis superadditam.

Confirmatur secundò. Illa non distinguuntur, quæ non possunt separari: sed actualis dependentia etiam secundum entitatem non potest separari à creatura: ergo non distinguitur. Neque dicas actualem dependentiam determinatè sumptam, id est hanc & illam, posse separari à creatura, sed non posse separari dependentiam indeterminatè sumptam, quia necessariò habet aliquam dependentiam, quamvis possit carere hac, aut illa. Nam contrâ. Illa non distinguuntur realiter, aut modaliter, quæ non possunt separari: sed dependentia indeterminatè, aut collectivè sumpta non potest separari à termino: ergo non distinguitur ab illo.

D Resp. distinguendo hanc propositionem. Dependens actualis est essentialis creaturæ, secundum entitatem actualem dependentiæ, nego; secundum actualem debitum dependentiæ, concedo. Creatura est essentialiter dependens, secundum actualem debitum & exigentiam dependentiæ, concedo; secundum entitatem ipsam dependentiæ, nego: quia scilicet creatura existens essentialiter actu includit debitum, & exigentiam alicuius dependentiæ; sed non includit actu essentialiter ipsam entitatem dependentiæ, quæ modus est superadditus entitati creaturæ; debitum autem, & exigentia dependentiæ est ipsa entitas intrinseca creaturæ actualis. Imò creatura esse potest sine hac & hac actuali entitate dependentiæ, quamvis non possit esse sine hac, vel hac entitate dependentiæ. Unde responderi potest secundò, distinguendo primam maiorem. Quod est essentialiter creaturæ, non potest ab ea separari, si sit essentialiter determinatè ac distributivè, concedo; si sit essentialiter indeterminatè, nego. Verum est, quod est essentialiter creaturæ existenti, habere aliquam dependentiam indeterminatè; non est essentialiter habere hanc determinatè. Neque dicas. Implicat, ut creatura existens determinatè non habeat dependentiam determinatam;

hoc

hoc enim distinguo : implicat ut non habeat dependentiam determinatam, hanc vel illam indeterminatè, concedo ; ut non habeat dependentiam determinatam, hanc potius, quam illam determinatè, nego.

Solutio primæ confirmationis.

Ad primam confirmationem distinguere potest minor eodem modo. Creatura est essentialiter actu dependens secundum actualem entitatem dependentiæ, nego ; secundum actualem existentiam alicuius dependentiæ, concedo. Deinde maior etiam debet distinguere ; quod est essentialiter tale, se ipso est tale ; si enim sit essentialiter tale, tanquam ratio formalis, per quam sit tale, vera sine dubio est maior ; si autem non sit essentialiter tale, tanquam ratio formalis, falsum est quod se ipso sit tale : v.g. unio quia est ipsa formalis ratio uniendo, se ipsa unitur, non per aliam unionem : actualis dependentia, quia essentialiter est ratio formalis dependentiæ, se ipsa dependet, non per aliam dependentiam. Creatura verò essentialiter dependet, non tanquam formalis ratio dependentiæ, sed tanquam ens dependens essentialiter ; idè non dependet se ipsa, sed per aliquid aliud.

Solutio secundæ confirmationis.

Ad secundam confirmationem distinguitur maior. Illa distinguuntur, quæ non possunt separari distributivè ac determinatè, concedo ; quæ non possunt separari exigitivè, ac indeterminatè, nego. Dixi autem creationem, licet non possit separari exigitivè, ac indeterminatè, posse tamen distributivè ac determinatè sumptam separari.

Neque dicas : Illa non distinguuntur, quæ non possunt separari : sed creatura, & dependentia indeterminatè ac collectivè non possunt separari : ergo non distinguuntur. Distinguo enim maiorem. Illa non distinguuntur, quæ non possunt separari entitativè ac determinatè, concedo ; quæ non possunt separari exigitivè, ac indeterminatè, nego.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Angelus per suam entitatem est independens à subiecto : ergo Angelus non eget creatione superaddita. Probat consequentia. Effectus formalis creationis est reddere terminum existentem adeò perfectè, ut independens sit à subiecto : sed Angelus per suam entitatem est independens à subiecto : ergo Angelus per suam entitatem habet effectum formalem creationis : ergo non eget creatione distincta. Confirmatur, quia creatio nihil facit aliud nisi ponere extra subiectum : sed Angelus per suam entitatem est extra subiectum : ergo, &c.

Resp. negando quod totus effectus creationis sit ut res sit extra subiectum, alioqui Deus qui est extra subiectum, crearetur. Proprius ergo creationis effectus est ut sit productio rei extra subiectum. Habet Angelus per suam entitatem, quod non pendeat à subiecto, sed non habet quod producat extra subiectum ; idè hæc productio superadditur entitati Angeli. Hinc ad confirmationem facilis est responsio.

S. III.

Terminus creationis ; seu quanam res creari possint, & de facto creata sint.

Tertia conclusio.

Dico tertio, cælum, elementa, & omnia composita materialia facta non esse per veram creationem ; solam materiam & substantias spirituales propria creatione productas esse. Ita omnino docet Augustinus lib. 13. *concessionum*, c. 33. *Materia* (inquit) *de omnino nihilo, mundi autem species de informi materia facta est.* Contrarium tenet Suarez disp. 15. sect. 2. & 3. & lib. 1. de opere sex dierum, c. 1.

A Ratio est, quia illud non fit per veram creationem, quod fit per actionem dependentem à subiecto : cælum & elementa fiunt per actionem dependentem à subiecto : ergo non fiunt per creationem. Probat minor. Productio unionis materiæ cum forma substantiali, est necessariò dependens à subiecto : productio cæli & compositi cuiuscunque materialis, est fieri unionis materiæ cum forma ; tunc enim propriè compositum producit, quando materia unitur formæ : ergo productio cæli & compositi cuiuscunque materialis est dependens à subiecto. Deinde quotiescunque forma, & unio alicuius compositi producuntur per educationem, compositum etiam fit per educationem, licet materia simul creetur, quia productio compositi attenditur præcipuè penes productionem formæ ac unionis : sed forma cæli & unio educuntur : ergo compositum etiam educitur.

Ratio.

Respondet Suarez, quod ex duabus actionibus partialibus, quarum altera est creatio materiæ, altera est educio formæ, fit actio una totalis composita, quæ productio est totius compositi, quod fit ex nihilo, & quod hæc productio est vera creatio, quia est productio rei ex nihilo.

Euasio.

Sed contra, quia ex duabus actionibus, quarum una est educio, & altera creatio, non potest fieri actio una composita, quæ sit creatio ; sicut ex anima & corpore non potest fieri unum compositum, quod sit anima. Imò eodem modo creari nunc diceretur homo, quia eodem instanti, quo educitur unio, creatur forma : cur enim ex duabus actionibus, quarum una est creatio materiæ, altera educio formæ ignis, non fiet actio una totalis, quæ sit creatio ignis ?

Dico quartò, res ex sua natura creabiles divinitus posse fieri per generationem ; tales sunt materia prima, Angeli, anima rationalis : res autem plures ex sua natura generabiles fieri divinitus non possunt per creationem.

Quarta conclusio.

Ratio primæ partis est, quia materia prima, & Angelus, quamvis naturaliter non possint pendere à subiecto, divinitus tamen fieri possunt per actionem ita dependentem ab aliquo subiecto, ut illa esse non possit extra subiectum, neque Angelus ex vi illius actionis possit existere extra subiectum ; hoc enim nullo modo implicat.

Prima pars.

Ratio secundæ partis est, quia entitates modales, cum essentialiter à modificato pendent, & in illo fiant, non possunt creari independententer à modificato. Neque dicas, creationem esse modum, & tamen fieri independententer à subiecto : ergo non implicat ut alij modi fiant per actionem creativam. Nam contra, quia illi modi non possunt fieri per actionem creativam, quia non possunt esse priores modificatis : sed nullus modus potest esse prior modificato, nisi sit creatio modificati : ergo nullus modus præter creationem potest creari.

Secunda pars.

Obiicitur primò. Illud verè producit ex nihilo, cuius nihil omnino ante creationem præexistebat : sed ante productionem cæli & elementorum, nihil prius eorum præexistebat : ergo illa facta sunt per veram creationem.

Prima obiectio.

Resp. negando maiorem ; nam ut aliquid creetur, non est satis ut nihil eius præexistat ante creationem, quia si actio pendeat à subiecto, quod producit, eodem instanti non est creatio.

Obiicitur secundò, unica est actio, qua cælum secundum se totum producit : hæc actio non est educio, quia materia non educitur : ergo cælum est verè creatum.

Secunda obiectio.

Resp. negando maiorem ; profus enim implicat

Y 4 vt

ut duæ res distinctæ, quales sunt materia & forma, fiant per vnam simplicem actionem; quali verò possit idem modus duo habere modificata distincta.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertiò, haberi omnino ex Scripturis, quod cælum, & terra in principio creata sint; hinc enim tota incipit Genesis: explicari autem debent Scripturæ verba de vera creatione, ut patet ex secundo Machabæorum, cap. 6. *Peto nare, ut aspicias ad cælum, terram, & ad omnia quæ in eis sunt, quia ex nihilo fecit illa Deus.* Et ita interpretatur Cyrillus lib. 1. Thesauri, c. 4. *Quando nondum producta creari dicuntur, necessario de nihilo ad esse procedere intelliguntur.*

Respondeo significari verbis illis productionem materiæ primæ fuisse veram creationem, vel etiam verbum creandi sumi latè, propterea significat non productionem independentem à subiecto, sed productionem rei, quæ incipit esse secundum se totam.

S. IV.

Causa principalis creationis. Id est, utrum creatura possit creare principaliter.

Conclusio
negativa

Dico quintò, non probari quidem demonstratiuè, sed probabilissimè tamen suaderi, quod nulla creatura fieri à Deo potest, quæ connaturaliter creare possit, & ut causa principalis.

Probat
authoritate

Primò enim apud omnes Catholicos certum, & compertum est, quod nulla creatura existens potest creare ut causa principalis; merito autem reicitur ab omnibus Durandus in 2. dist. 1. q. 4. qui putat, possibilem esse aliquam huiusmodi creaturam, eique videtur consentire Ariaga, sed immeritò, quia sic definitum videtur in cap. firmiter, de summa Trinitate, & fide catholica; estque in eam rem satis evidens auctoritas Patrum. Athanas. orat. 3. contra Arianos. *Administrare* (inquit) *creaturarum & servorum est; creare solius Dei, eiusque Verbi & sapientie.* Cyrillus lib. 2. contra Iulianum, sic ait: *Inaccessa natura sunt ea quæ propria sunt solius, & omnium summa substantia, quorum unum esse dicimus efficaciter operari ut creatorem, & producere res, quæ aliquando non erant.* Idem tradit Augustinus lib. 3. de Trinit. c. 8. lib. 9. de Genesi ad litteram, c. 15.

Secundò autem communis censent Theologi, omnes cum S. Thoma & Scoto, quod naturali etiam ratione id demonstratur; sed mihi sanè videtur difficile rationem aliquam adducere, quæ implicantiā hanc probet efficaciter, quamvis fatear illas esse bonas, & satis verisimiles.

Prima ratio.

Prima sit Valsquis ratiocinatio 1. p. disp. 175. & videtur sumpta ex Scoto in 4. distinct. 1. q. 1. Creatura spiritalis non agit nisi per intellectum & voluntatem, & per potentiam motricem, quæ sunt accidentia subiecto affixa: ergo illa non agunt extra omne subiectum; quod enim agit affixum subiecto, non agit nisi dependenter à subiecto: ergo nulla creatura spiritalis potest creare, quod multò minùs potest creatura materialis. Confirmatur, quia intellectus, & voluntas agunt tantum immanenter: ergo non creant; potentia motrix non producit nisi motum localem, & ea quæ fieri possunt mediante motu locali; motus autem localis dependens à subiecto, non agit nisi dependenter à subiecto.

Secunda ratio.

Secunda ratio videtur esse Lessij. Quod maior est distantia inter potentiam & actum, eò maior est vis operatrix: sed distantia à puro nihilo tanta est, ut nulla maior possit excogitari: ergo virtus operatrix, quæ producit aliquid ex nihilo, tanta debet esse, ut non possit vlla excogitari maior. Illa est so-

lius Dei propria: ergo solius etiam Dei proprium est creare principaliter.

Tertia ratio est S. Thomæ 1. p. q. 45. art. 5. *Esse* ut sic, seu ens in quantum ens, non potest produci à creatura: sed per creationem producit ens in quantum ens, id est producit esse quod nullo modo præcessit; non tantum talis ratio entis, sed ens simpliciter: ergo creatura non potest creare. Minor probatur. Tunc producit aliquid per se primò, quando fit secundum eam rationem, quæ in ipso nullo modo præcessit; nam si præcessit, iam non per se, sed per accidens fieri dicitur; ut cum ignis generatur, non fit per se corpus, quia ratio corporis præcedebat; sed fit ignis per se primò, quia ratio ignis non præcedebat: sed in creatione non præcedebat vlla ratio entis: ergo in creatione fit ens ut ens per se primò.

B Maior igitur prioris syllogismi probatur. Si creatura producere posset esse ut sic, posset producere quodlibet esse: consequens illud absurdum est, quia creatura esset omnipotens, & ipse Deus: ergo creatura non potest producere ens ut ens per se primò. Probat sequela maioris. Illa causa, quæ in effectu non respicit aliud quam non repugnantiam, potest producere quemlibet effectum habentem non repugnantiam: sed qui producit esse ut sic, solam respicit non repugnantiam: ergo potest quemlibet effectum producere. Probo maiorem, quia ex parte formæ res in infinitum possunt multiplicari, ut si Architectus posset ædificare domos sine materia, vel ipsam materiam primitus excitare, nullus posset eius arti statui terminus; nam sine fine plures & plures domos posset extruere; quod enim plures non possint fieri, provenit ex defectu materiæ. Si ignis sine materia producere posset ignem, infinitis produceret ignes, quia nulla ex parte limitaretur: ergo illa causa quæ solam in effectu respicit non repugnantiam, potest quemlibet effectum producere.

Quarta ratio nititur principio illo notissimo: Quia n-

Modus operandi sequitur modum essendi. Ex quo sic

argumentor. Quod est subiectum suarum operationum immanentium, non potest habere modum operandi independentem à subiecto, qualis est creatio: nulla est creatura, quæ non sit subiectum suarum

D operationum immanentium: ergo nulla creatura potest creare. Minor certa est, quia cum nulla creatura esse possit sua operatio, necessariò est subiectum suæ operationis. Probat maior. Quod habet operationem immanentem dependentem à subiecto, habet etiam operationem transeuntem dependentem à subiecto, quia non idè immanens operatio Angeli est exigitiua subiecti, quia est immanens; nam actio Dei ad intra est immanens, & tamen non est exigitiua subiecti, cum sit idem cum substantia, cuius est operatio: ergo idè est exigitiua subiecti, quia est operatio entis quod est subiectum suarum operationum.

E Confirmatur, quia operatio immanens creaturæ, tametsi perfectior est operatione transeunte, habet tamen illam imperfectionem, ut exigit subiectum: igitur actio transeuntes multò magis hoc habet, cum sit imperfectior actione immanente.

Obiicitur primò. Modus operandi sequitur modum essendi: sed modus essendi Angeli est independentem à subiecto: ergo etiam operatio Angeli est independentem à subiecto.

Resp. axioma illud duplici modo posse intelligi. Primò ut sensus illius sit, quod operatio est æquè nobilis ac principium à qua est; & sic falsum est axioma, alioqui operationes Dei ad extra esse deberent

Tertia ratio

Prima ob-
iectio.

berent increata. Secundò ita vt sensus illius sit, quod modus operandi non potest esse nobilior re operante; & sic verum est axioma, sed consequentia nulla est, vt patet; tantum enim ex eo sequitur, quod modus operandi non sit nobilior modo essendi independente à subiecto.

Obicitur secundò. Sicut ex eo quod ignis possit ignem generare, non sequitur quod possit generare hominem, ita ex eo quod aliquid possit creare ignem, non sequitur quod possit creare hominem.

Resp. esse disparitatem, quia cum aliquod principium generat, non producit esse vt sic, sed determinatur per materiam vt producere possit hoc, & non aliud: at verò si quis crearet, produceret esse vt sic, neque determinaretur per materiam, ac proinde qui possit creare vnum, possit creare quidlibet.

S. V.

Virum creatura possit creare instrumentaliter.

Dico sexto, quamlibet creaturam esse posse instrumentum obediens ad creandum quodlibet possibile. Ita docent omnes, qui admittunt in creaturis potentiam obediens ad producendum ex imperio Dei, & cum extraordinario eius concursu effectum supra vires naturæ suæ; quod in tractatu de Sacramentis fuisse probatum est, & tractari etiam hoc loco posset, nisi materiam planè theologiam fatiùs ducerem planè omittere hic, vbi sola tractatur scientia naturalis.

Obserua igitur, naturam instrumenti sitam in eo esse, quod producat effectus sibi non proportionatos & indebitos. Triplex verò est instrumentum, morale, naturale, obediens; omitto enim hic artificiale. Morale illud est, quod nihil quidem realiter influit in effectum, sed mouet Deum ad agendum, vt Deus ad preces Elizai suscitauit mortuum. Naturale illud est, quod naturā suā est institutum & ordinatum ad aliquam actionem physicè producendam, vt calor est naturale instrumentum ignis. Instrumentum obediens illud est, quod cum non ordinetur ex natura sua ad aliquem effectum, potest tamen assumi à Deo ad illum producendum, vt si aqua producit physicè gratiam in Baptismo.

Non potest esse controuersia, vtum creatura esse possit instrumentum morale in sensu quem exposui; creatura enim sine dubio mouere potest Deum ad creandum.

Neque secundò esse potest difficultas, an creatura esse possit instrumentum naturale creationis; certum enim est, esse non posse, quia deberet esse virtus causæ alicuius naturalis distinctæ à Deo: sed nulla causa præter Deum esse potest causa principalis creationis; ergo nulla causa creata esse potest instrumentum naturale ad creandum.

Tota ergo conclusio est de instrumento solum obediens; quilibet enim creatura, vt nunc suppono, assumi à Deo potest ad productionem effectus cuiuscunque, modò non implicet contradictionem: sed non est maior ratio, cur creatura possit assumi ad alios effectus potius quàm ad creationem: ergo creatura potest assumi ad creandum.

Tota ergo controuersia reuocatur ad existentiam potentie obediens, quam fuisse probabam tom. 2. Theolog. tract. 9.

SECTIO III.

An, & qualis sit actio, per quam conseruatur mundus.

Non minus est continere mundum, quàm fecisse, sed si oporteat aliquid admirandi dicere, adhuc amplius est, inquit Chrysostomus homilia 1. in epistolam ad Hebræos. De hac igitur tam admirabili operatione prouidentia, quatuor dici possunt. Primo eius existentia, id est, vtum omnia creata necessariò conseruentur: secundò eius quidditas: tertio eius distinctio à prima productione: quarto causa effectiua.

S. I.

Existentia, & necessitas actionis conseruationis.

Dico primò constare omnino, tum ex fide, tum ex Philosophia, quod omnia creata egent perpetuà Dei conseruatione vt permaneant in esse, atque ita impetum illum, & influxum, quem primo creationis momento præstitit Deus, vt res ex nihilo in lucem & speciem excitaret, debere indefinenter continuari, omnibusque momentis dari.

Primò enim sic colligitur ex Scriptura. Colossensium primo: *Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* In ipsum omnia pendent, inquit Chrysostomus, quia dum axat ipsum inclinari, & annuere satis est ad conseruandum. Hebræorum primo: *Qui cum sit splendor gloria, & figura substantia eius, portans omnia verbo virtutis suæ; id est, vt ait Anselmus, sursum tenet, ne decidant, & in nihilum reuertantur, vnde creata ab ipso fuerant.* Ioan. 5. *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Quod explicans Augustinus lib. 4. de Genesi ad litteram, continuationem quandam ostendi ait operationis eius, quæ vniuersam creaturam continet, & administrat.

Secundò probatur ex consensu Patrum. S. Dionysius c. 10. de diuinis nominibus, *Deus* (inquit) *omnitenens dicitur, quod sit omnium sedes, omnia continens & complectens, & cuncta stabilis, fundans atque constringens, & vniuersum in se insolubile præstans, & ex se velut ex omnitenente radice cuncta producens, atque ad se vt ad omnitenens fundamentum vniuersa conuertens, &c.* Anselm. c. 12. monologij: *Dubium non nisi irrationabili animo esse potest, quod cuncta que facta sunt, eodem ipso sustentente vigent, & perseverant esse quandiu sunt; quo faciente, de nihilo habent esse quod sunt.*

Tertio accedit etiam Ethnicorum Philosophorum suffragium; sic enim senserunt Platonici, vt rectè ostendit Marsilius Ficinus lib. 2. de Theologia Platonica, c. 1. voluerunt enim mundum semper à Deo fieri, & pendere, sicut vmbra pendet à corpore, & lumen à sole. Trismegistus in Asclepio, Deum vocat mentem conseruatricem rerum omnium, in qua omnia sunt. Author Theologiæ secundum Ægyptios c. 19. Deum comparat centro, quia vt ab illo lineæ fluunt, & in eo stant omnes, sic in Deo tanquam in exemplari, tanquam conditore, tanquam sustinente sunt omnia. Denique idem sentit etiam Aristoteles lib. 1. de celo, c. 1. vbi ait, quod ab eterno, & immortalis Ente pendet esse totum & vita; sed aliis obscurius, aliis perfectius.

Quarto rationes etiam suppetunt efficaces, eadem ferè omnes, quibus probata est tract. 1. Dei cooperatio

Conclusio affirmans.

Triplex instrumentum probatio.

Conclusio.

Scriptura.

Patres.

Ethnici Philosophi.

Rationes.

cooperatio cum omnibus causis. Prima est, quia supremum Dei dominium exigit ut creatura dependentiam à Deo habeat, quanta maxima potest exco-
 gitari: sed creatura multò magis pendet à Deo, si ab eo pendet non solum in fieri, sed etiam in conseruari; v.g. multò perfectius pendet lumen à sole, quàm pendeat calor ab igne: ergo creatura eget perpetua Dei conseruatione. Secunda ratio. Quod est essentialis, semper durat: sed dependentia à Deo est essentialis creaturæ: ergo illa semper durat. Tertia, si non esset necesse conseruari à Deo rem semel creatam, esset impossibile ut Deus destrueret Angelum, animam rationalem, materiam primam; quia non potest illa corrumpere creando aliquid posituum illorum naturæ repugnans, ut eam aboleat, cum non sint formæ affixæ subiecto, ut per alias excludi queant; neque per subtractionem concursus conseruatiui, qui supponitur nullus esse necessarius: ergo Deus non posset illa destruire. Denique minùs creatura penderet à Deo, quàm lumen pendeat à sole, quàm actus vitales ab anima: quod absurdum est.

Ex quibus omnibus colliges primò, mundi dependentiam à Deo explicari rectè posse his exemplis. Primò: sicut sigillum impressum in aqua imprimit ei figuram, quandiu ei applicatur, & eo remoto statim euanesceat; ita creaturæ sunt quasi *ἀποσπασματα*. Secundò: quemadmodum ut mundus illustratur, non satis est solem ex se lumen semel fudisse, sed necesse est ut illud assidue conseruet continuando primum influxum; si enim vel vnico momento vim suam cohiberet, totum repente lumen extingueretur; sic, &c. Tertiò: si pondus aliquod manu suspendas, debet illud assidue sursum teneri, & eodem impetu conseruari, quo ab initio ibi est suspensum. Quartò: idem apparet in speciebus visibilibus, quæ pereunt eodem momento, quo tegitur obiectum: in actibus cognoscitiuis, & appetitiuis, qui pendunt semper ab actuali potentia influxu.

Colliges secundò, conseruationem hanc etsi vnica sit, & vnus modus, quadruplici tamen modo concipi posse. Primò per modum sustentationis, quasi creatura Deo veluti firmissimo fundamento & fundo sit innixa, ut eam ipse quasi sustineat, ne in centrum recidat sui nihili: Secundò per modum suspensionis; Deus enim creaturam ex abyssu nihili quasi trahit sursum, versus se ipsum, ad esse, & ad speciem certam, & in ea illam quasi suspensam tenet, ne in suam abyssum redeat, vnde educta est, quod planè significat, *dependere*, ac *dependentia*. Tertiò per modum influxus & subministrationis; idè dicitur Deus omnium esse vita. Quartò per modum connexionis & constrictiois; sicut enim res fluxa, nisi assidue constringatur & connectatur suis partibus, statim diffluit & dissoluitur; ita nisi Deus interiùs constringat & connectat particulas omnes minimas, aut rei totalitates, ipsa tota in nihilum solueretur.

§. II.

Quidditas conseruationis.

Habeo igitur res creatas post primam productionem, per quam exierunt è nihilo, non posse perseverare in esse, nisi continuo fiant per actionem, quæ dicitur conseruatio; sed difficultas est, utrum illa conseruatio sit actio quædam æquæ totalis, ac actio per quam res primò producta est; an verò sit influxus aliquis multò debilior prima pro-

ductione, per quem res iam facta conseruetur à Deo partialiter, & partialiter à se ipsa; ita enim censere quosdam Recentiores refert Lessius lib. 10. de attributis, c. 4.

Dico secundò, conseruationem non esse partialem duntaxat quendam influxum, minorem primæ productione; sed esse omnino parem, & æquæ totalem: vnde fit, ut nulla res conseruet partialiter seipsam. Ita communius censent Philosophi omnes, & Theologi.

Primò enim ita colligitur ex Patribus nuper adductis, v.g. verba erant Chrysostomi: *Non minus est mundum continere, quàm primò fecisse*. Augustinus lib. 4. de Genesi ad litteram, c. 12. conseruationem appellat *conseruationem diuini operis*.

Secundò argumentor. Si ad conseruationem rei alicuius sufficeret influxus partialis, sequeretur quòd aliquid directè posset conseruare se ipsum per veram actionem ad se terminatam: hoc est absurdum: ergo influxus partialis non sufficit. Probatur minor. Nulla res agere potest in se ipsam actione productiua: sed conseruatio est actio productiua rei: ergo nulla res potest conseruare se ipsam. Maior euidentius est, quia omnis causa est prior suo effectui: ergo nihil potest agere in se ipsam actione productiua; pro eo enim instanti conseruationis res vt se ipsam producat & conseruet in esse, debet supponi iam existens in eo ipso instanti; nihil agit, nisi quando est: ergo in eo instanti non eget conseruatione. Probo consequentiam. In eo instanti, quo res supponitur esse ante conseruationem, non eget conseruatione: sed in eo instanti quo agit, supponitur esse: ergo non eget conseruatione.

Confirmatur. Res quæ fuit in instanti A, eodem modo se habet respectu instantis B, ac si non fuisset in instanti A, quia vt res agat, non satis est, quod fuerit; sed debet actu esse: sed si non fuisset in instanti A, non posset producere se ipsam in instanti B: ergo quauis fuerit in instanti A, non potest producere seipsam in instanti B.

Obiicitur primò. Si res ipsa create non habent vires intrinsecas, quibus se conseruent in esse, tota duratio rerum referenda erit in solam voluntatem diuinam, non autem in rerum natium conditionem; neque poterit alia reddi ratio, cur lumen subtracta causa secunda statim pereat, calor non statim pereat, nisi quia vult Deus conseruare calorem, non lumen; quod idem verum erit de anima bruti, & de omnia hominis.

Resp. causam durationis rerum in esse non esse referendam ad solam Dei voluntatem, sed ad ipsam earum naturam, quæ aliquando exigit conseruari deficiente causa secunda, donec adueniat contrarium, ut calor aliquando non exigit conseruari ut lumen. Ratio enim cur pereat statim lumen subtracto corpore luminoso, est quia pendet lumen à Deo, & à corpore luminoso in conseruari. Ratio cur calor non statim pereat, est quia ex sua natura exigit conseruari, donec ingruat contrarium.

Obiicitur secundò. Si Deus calorem producit influxu conseruatiuo, subducta causa producente: ergo debet calor semper durare. Probatur consequentia. Si causa producat, nempe ignis, semper adesset, semper illum conseruaret: ergo si Deus vicem illius subit, debet semper illum conseruare.

Resp. negando, quod debeat calor durare semper, licet conseruetur à Deo, quia contrarium ingruens illum destruit: si verò adesset, præualeret illi contrario, ac proinde perstaret integer calor, qui

qui deficiente igne resistere non potest con-
trario.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio. Si Deus adæquate res conser-
uat deficiente causa secunda, sequitur quod solus
conseruat habitus vitiosos in anima, quod absur-
dum est; si enim habitus illos per se solus conser-
uare potest, sequitur quod etiam potest illos produ-
cere solus, quod falsum est.

Resp. habitus vitiosos, vt vitiosos, nec posse à
Deo conseruari, nec primò produci, quia habitus
non potest habere quod sit vitiosus, nisi ab eo à quo
actus habet, quod sit vitiosus; non habet autem
quod sit vitiosus prout est à Deo, sed solum à creata
voluntate, quæ cum libertate & aduertentia facit
aliquid contra rationem, cui tenetur se conformare.
Habitus autem vitiosi secundum physicam entita-
tem produci possunt à Deo, & conseruari, vt proba-
tum est alibi.

§. III.

Distinctio conseruationis à prima productione.

Conclusio
bimembri.

Deo tertio, conseruationem aliquando distin-
ctam esse realiter à prima productione, ali-
quando differre solum formaliter, & per con-
ceptum.

Aliquando
distinguitur.

Ratio primæ partis est, quia res aliquando pro-
ducitur ab vna causa, & ab altera conseruatur; v.g.
homo producitur ab homine, conseruatur autem à
solo Deo: sed tunc conseruatio distinguitur à pri-
ma productione, quia mutato agente, necesse est
mutari actionem: ergo conseruatio differt aliquan-
do realiter à prima productione. Deinde aliquando
conseruatio & creatio sunt ab eodem agente, sed
operante diuerso modo; v.g. quantitas producitur
in subiecto per actionem eductiuam, conseruatur
autem extra subiectum per actionem creatiuam;
certum autem est, quod creatio & eductio non pos-
sunt esse eadem actio.

Aliquando
non distin-
guuntur.

Ratio secundæ partis est, quia effectus sæpe ab
eadem causa confirmatur eodem modo agente;
tunc conseruatio non distinguitur realiter à prima
productione: ergo creatio non semper distinguitur
à conseruatione; Angelus v.g. producitur à solo
Deo, & ab eo etiam solo conseruatur, tunc nulla est
ratio multiplicandi actiones; si enim actiones illæ
multiplicarentur, deberent etiam multiplicari con-
seruationes, & mutari singulis instantibus, quod
probo. Si effectus non potest in secundo instanti
produci per eam actionem per quam fuit productus
in primo: ergo nec in tertio potest per eandem
actionem produci, qua productus fuit in secundo;
& ita de aliis sequentibus. Deinde per illam actio-
nem potuit effectus transire à non esse ad esse: er-
go per illam etiam potest permanere in esse: si-
cut enim entitas rei prout concipitur perseverare
in esse, dicitur duratio: ita si consideretur prima
productio perseverare in esse, erit conseruatio.

Colliges ex his conseruationem eodem modo
differre à prima productione, quo differt duratio ab
existentia rei: conseruatio enim definitur *produ-
ctio rei, quæ comotus esse præbabitur*; neque prop-
terea res durat formaliter per conseruationem, sed
tantum effectiue; sicut non existit primò formali-
ter per creationem, sed effectiue tantum. Quando
autem effectus vel à diuersa causa conseruatur, vel
ab eadem diuerso modo, tunc conseruatio realiter
distinguitur à prima productione.

§. IV.

Causa effectiua conseruationis.

Deo quarto, multa accidentia pendere in con-
seruari à suis æquinocis, non tamen omnia;
nullum autem accidens præter lucem pendere à suis
causis vniocis; substantiam verò nullam esse, quæ
in conseruari pendeat ab alia causa, quàm à Deo.
Totares manifesta est, quam experientia probat po-
tius quàm ratio.

QVÆSTIO II.

De inceptioe & desitione mundi.

Exposita creatione mundi, & eius conseruatio-
ne, sequitur vt dicam primos eius natales &
suprema funera, idest modum quo primò cæpit, &
vltimò desiturus est: quod vt præstem commo-
dius, præmitto generalem doctrinam de inceptio-
ne rerum & desitione, quam ex sexto Physicorum
ad hunc locum transferendam putavi. Primò igitur
videtur dicendum, cuiusmodi sit rerum inceptio
& desitio: secundò, qualis fuerit mundi propria
inceptio: tertio qualis desitio eius futura sit.

SECTIO I.

Inceptio, & desitio rerum in genere.

Certum est primò, duplicem ex communi do-
ctrina Philosophorum esse modum inceptio-
nis, & desitionis; primò enim aliqua dicuntur in-
cipere ac desinere *intrinsecè*, alia verò *extrinsecè*. In-
cipere intrinsecè res dicitur, quando incipit per
primum sui esse, seu quando dicere de aliqua re li-
cet, *nunc est, & immediate antea non erat*. Tunc in-
cipere dicitur extrinsecè, quando incipit per vlti-
mum sui non esse, seu quando dicere de aliqua re
licet, *nunc non est, & immediate post erit*. Tunc dicitur
desinere intrinsecè, quando desinit per vltimum
sui esse, seu quando dicere de re aliqua licet, *nunc est,
& immediate post non erit*. Tunc dicitur res extrin-
secè desinere, quando desinit per primum sui non
esse, seu quando licet dicere, *nunc res illa non est, &
immediate antea erat*. Itaque inceptio intrinseca est
instans, quod est primum esse rei; desitio intrinseca
vltimum esse rei: inceptio extrinseca vltimum non
esse rei; desitio extrinseca primum eius non esse;
vocantur enim hæc instantia intrinseca, quando
numerantur intra existentiam rei; vocantur extrin-
seca, quando sunt extra ipsam rei existentiam.

Incipere in-
trinsecè &
extrinsecè.

Certum est secundò, non posse plures excogitari
modos incipiendi & desinendi, quàm illos duos, aliter res
quia quidquid incipit, aut desinit, necessariò vel est
incipere. quando incipit & desinit, vel non est. Si primum,
incipit & desinit intrinsecè; si secundum, incipit
& desinit extrinsecè. Vnde constat discrimen mag-
num esse inter inceptionem, & primam rei produ-
ctionem, quia quod incipit extrinsecè, incipit per
vltimum non esse; in eo autem instanti est inceptio,
& in sequenti futura est productio: ergo prima
productio differt ab inceptioe, quamuis corruptio
rei & desitio videantur semper esse simul.

Non potest
aliter res
incipere.

His suppositis, quæ certa sunt apud omnes, tria
video esse posse controuersa. Primò, vtrum quidquid
incipit

incipit & desinit, ita incipiat & desinat in aliquo instanti extrinseco vel intrinseco, ut nulla res in tempore incipiat aut desinat. Secundò, quomodo incipiant aut desinant permanentia. Tertiò, quomodo successiva.

S. I.

Utrum omnis inceptio & desinitio fiat necessariò in instanti.

Conclusio.

Dico primò implicare omnino, ut aliquid incipiat in parte aliqua tota temporis, sed esse necesse ut inceptio qualibet fiat in instanti, vel intrinseco, vel extrinseco; idest in parte temporis sumpta indivisibiliter, & inadæquate.

Probatio.

Ratio est, quia si res aliqua inciperet in parte divisibili temporis, vel inciperet in vna eius parte, vel in neutra, vel in vtraque. Non in vna parte, quia quærerem in qua parte illius partis res incipiat, cum nulla sit pars quæ ita sit vna, ut non habeat plures partes. Non in neutra, quia sic res non incipiet in tempore. Non in vtraque, quia cum vna pars præcedat alteram, implicat ut res incipiat in parte posteriori, alioqui prius esset quam inciperet, prius enim est in prima parte, quam in secunda. Si ergo incipit in secunda parte, prius est quam incipiat. Deinde pars temporis, quæcunque illa sit, habet partes priores & posteriores: ergo prius res fuit in partibus prioribus, quam in posterioribus: ergo non incipit in posterioribus; & iterum illa prior habet partes priores & posteriores.

Prima obiectio, de instanti reali.

Obicitur primò, hinc omnino concludi, quod dentur in tempore instantia realia, quia quidquid incipit, incipit in aliquo reali, non incipit in parte temporis, vel determinata, vel indeterminata, quia actiones quas attuli aequè probant de parte indeterminata, ac de parte determinata; quod enim incipit, vel incipit in parte vna illius partis indeterminata, vel in vtraque, vel in neutra. Imò illa pars indeterminata partes habet priores & posteriores: non potest res incipere in partibus posterioribus: ergo res incipit in instanti reali, & in eo desinit: ergo negari non possunt instantia realia in tempore.

Resp. nulla esse realia instantia in tempore, sed solum per designationem; appellatur enim instans in tempore, pars aliqua divisibilis sumpta inadæquate, & indivisibiliter, ita ut nihil eius totum designari possit, in quo res aliqua fieri dicatur. Verum ergo est, quod quidquid incipit, incipit in aliquo reali; illud autem reale, pars est indeterminata sumpta indivisibiliter & inadæquate; quod enim incipit, nec incipit in vna eius temporis parte, nec in vtraque, nec in neutra adæquate sumpta; sed incipit in illa sumpta inadæquate, idest in nulla parte tota, sed in minori & minori parte, quæcunque dixeris. Quando enim dico, inadæquate, non licet sumere vel vnam eius partem, vel vtramque, sed partem aliquam, non totam, quæcunque tandem illa sit; hoc enim est quod vocatur instans.

Secunda obiectio, de præcepto ante instans.

Obicitur secundò. Imponat Deus præceptum alicui iusto eliciendi actum amoris ante instans mortis; ille iustus si omittat actum amoris, verè peccabit, sed tunc peccatum non incipiet, neque gratia desinet in villo instanti: ergo potest aliquid incipere in tempore. Probatur minor, quia homo non potest perdere gratiam in instanti mortis, quod est primum non esse hominis; imò immediate ante illud instans perdidit gratiam, quæ nec est simul

Acum peccato, nec prius amittitur, quam peccatum committatur. Denique non potest aliquid esse in gratia toto vitæ tempore, & in primo non esse illam amittere. Neque peccat in villo alio instanti, quia quolibet instanti signato inter illud & instans temporis, mediatur tempus, quo potuit impleri præceptum: ergo in quolibet illo instanti nondum violatum erat præceptum. Eadem difficultas erit si Deus præcipiat mihi actum amoris ante ultimum instans horæ.

Respondendum olim in tractatu de Sacramentis, illud præceptum non posse villo modo imponi Angelo, vel animæ separatæ, quia de essentia cuiuslibet præcepti est, ut obliget pro aliquo tempore; huiusmodi autem præceptum impositum Angelo, qui potest in instanti agere, non obligaret pro villo tempore; talis enim obligatio, vel esset instantanea, vel durans per aliquod tempus; non potest esse instantanea, quia nullum assignari potest instans, in quo dicere liceat eam esse; nam quodcunque instans illud sit, non obligabit præceptum, cum impleri possit post quodcunque instans elapsum. Non potest etiam dici, quod daret obligatio per aliquod tempus, cum nullum instans possit assignari, in quo incipiat tale tempus.

Si autem imponatur homini huiusmodi præceptum, tunc illius transgressio committitur ante instans mortis, non tamen immediate ante illud instans, sed in aliquo instanti, quod licet à nobis non possit designari, tamen illud est in se certum, & determinatum, cognosciturque à Deo. Neque refert quod inter illud instans, & instans mortis intercedat aliud tempus, nam illud esse potest admodum breve, ut non possit moraliter in eo impleri præceptum, cum ad huiusmodi actus moraliter, & humano modo eliciendos, homo indigeat aliquo tempore, quod necessarium est ad deliberandum, & idem quoties pervenit homo ad eas angustias temporis, si adhuc est negligens, & actum omittit præceptum, moraliter constituitur in statu, in quo non potest præceptum implere, idem tunc peccat.

DObicitur tertiò. Si Angelus produceretur post primum instans horæ, implicaret ut eius creatio desinat in villo instanti; si autem fieret immediate ante primum instans horæ, implicaret ut hæc creatio inciperet in aliquo instanti: quod probatur. Illa creatio facta immediate ante primum instans horæ, vel duravit tantum per instans, vel duravit per aliquod tempus divisibile; si per tempus divisibile, non est essentialiter instantanea; si tantum per instans: ergo in nullo instanti licet dicere, *nunc non est, & immediate post erit*; nam inter illud instans, quod tu assumis, & primum instans horæ sunt infinitæ partes temporis, & infinita instantia: sed creatio supponitur facta esse immediate ante primum instans horæ: ergo non est facta immediate post illud instans, quod tu assignabas: tunc ergo Angelus, & eius creatio incipient in tempore, non autem in instanti. De altero casu, in quo Angelus creatur post primum instans horæ, idem fieri potest argumentum.

EResp. posse aliquid dupliciter fieri in tempore. Primò commensuratiue, & adæquate, ita ut singulis eius partibus correspondeat. Secundò incommensuratiue, & inadæquate, ita ut sit quidem dum tempus fluit, sed non correspondeat tamen vlli eius parti toti. Creatio Angeli facta post primum instans horæ, non esset in tempore adæquate & commensuratiue, sed inadæquate, & incommensuratiue, ita ut sit quidem dum illud fluit, sed non illi tamen possit commensurari. Quamvis ergo tunc in nullo instanti

Quæst. II. Sect. I. de Incept. & desit. rerum. 265

instanti determinato illius temporis liceret dicere, *nunc non est creatio, & immediate post erit*; liceret tamen dicere in aliquo instanti indeterminato; cum enim illud immediate post, sit indeterminatum, instantia etiam habet indeterminata. Si verò fiat Angelus immediate post primum instans horæ, desinet creatio extrinsecè in instanti indeterminato illius temporis, quod dicitur immediate sequi primum instans.

Quarta ob-
iectio.

Obiicitur quartò. Si res inciperet in instanti, deberet immediate post illud instans aliquid sequi; dicitur enim, *nunc est, & immediate post non erit*: sed immediate post instans nihil omnino est, quod enim est post instans, necessariò est diuisibile, quod habet partes priores & posteriores: sed quod habet partes priores & posteriores, non est immediate post: ergo illud diuisibile non est immediate post.

Resp. immediate post instans esse partem temporis diuisibilem, non quidem totam & adequatè sumptam, sed sumptam inadæquatè, ita ut nihil totum sit immediate post. Quod satis dictum aliàs est de continuo.

§. II.

Inceptio, & desitio propria rerum permanentium.

Offertio bi-
nembis.

Dico secundò, res non successiuas, quæ durant solùm per instans, incipere semper, & desinere intrinsecè, quamuis diuinitus extrinsecè possint incipere ac desinere: res verò permanentes, quæ non incipiunt totæ simul, incipere intrinsecè; si autem incipiant successiuè, illas semper incipere extrinsecè.

Res instan-
taneæ.

Ratio primæ partis de rebus essentialiter instantaneis, quales sunt creatio, generatio, corruptio, est quia de huiusmodi re licet dicere, *Nunc est, & immediate ante non erat, neque immediate post erit*; hoc autem est incipere & desinere intrinsecè: ergo entia essentialiter instantanea incipiunt & desinunt intrinsecè. Sed diuinitus tamen possunt incipere extrinsecè, quia si Deus immediate post primum instans horæ produceret Angelum, illa creatio inciperet extrinsecè, ut patet. Similiter si Deus immediate ante instans filius horæ vellet producere Angelum, creatio Angelus non inciperet intrinsecè, quia in nullo instanti liceret dicere, *nunc est, & immediate ante non erat*; sed diceretur in aliquo instanti indeterminato, *nunc non est, & immediate post erit*: in primo autem instanti horæ liceret dicere, *non est, cum immediate ante esset*.

Permanen-
tia.

Ratio secundæ partis, de rebus permanentibus clara est; si enim illæ non fiant successiuè, sunt necessariò in instanti, quod est primum illarum esse: in illo instanti licet dicere, *nunc sunt, cum immediate ante non essent*: ergo illæ incipiunt intrinsecè. Si tamen Deus crearet Angelum, vel formam substantialem immediate post primum instans horæ, sine dubio inciperent extrinsecè. Denique si huiusmodi entia incipiant successiuè, quod sæpè accidit in formis substantialibus & accidentalibus, certum est, quod incipiunt extrinsecè, cum nullum sit instans, in quo illa primò sine.

Formæ sub-
stantiales.

Dico tertio, formas quascunque tum substantiales, tum accidentales, desinere semper extrinsecè, quoties forma quæ illas expellit, incipit tota simul;

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A desinere autem intrinsecè, quoties altera forma incipit extrinsecè, sed successiuè produciatur.

probatio.

Ratio est, quia si forma ligni v.g. desineret intrinsecè, quoties altera forma v.g. incipit intrinsecè, sequeretur quod in eodem instanti eadem materia duas haberet formas substantiales, quod absurdum est. Probatur sequela. Forma ligni v.g. non potest desinere intrinsecè nisi eodem instanti desinat quo incipit forma ignis: sed si desinat eodem illo instanti, ambæ formæ simul erunt, quia de forma utraque dicere licebit, *est*; de forma incipiente, *est, & immediate ante non erat*; de forma desinente, *est, & immediate post non erit*. Ergo illæ formæ sunt simul in eadem materia. Probatur maior. Si forma ligni v.g. non desinat intrinsecè in eo instanti, quo incipit intrinsecè forma ignis, vel desinet in instanti immediate antecedenti, & sic instantia erunt immediata; vel in instanti aliquo priori, & sic in tempore illo medio nulla forma erit in materia: ergo non potest forma desinere in alio instanti, quàm in eo, in quo forma incipit.

Respondent aduersarij primò, posse duas formas esse simul transeunter, id est vnā desinendo, alterā incipiendo.

Prima ena-
sio.

Sed contrà, quia tota repugnantia quæ est inter formas aliquo tempore, est etiam in instanti, quia æquè bene informant materiam, & conferunt illi effectum formalem, ac decem annis. Deinde idem dici etiam posset de corpore Christi Domini in Eucharistia, & de substantia panis, quod simul sint transeunter; hoc autem recideret ad *impanationem* Lutheri; vnde etiam argumentor. Eodem modo desinere debet forma corrupta, quo desinit substantia panis ad aduentum Christi Domini in *transsubstantiatione*: sed panis necessariò desinit extrinsecè, licet desinat totus simul; eo enim instanti, quo licet dicere, *nunc est corpus Christi*, licet etiam dicere, *non est panis*: ergo forma desinit extrinsecè.

Respondent secundò, debere in eodem instanti temporis duo distingui instantia naturæ, in quorum altero desinit forma corrupta, in altero incipit forma producta.

Secunda ena-
sio.

Sed contrà, quia duæ formæ sunt impossibiles in eodem subiecto, etiam pro eodem instanti temporis, alioqui dici etiam posset, quod forma & priuatio sunt simul pro eodem instanti temporis; sed in diuerso instanti naturæ.

Quod autem forma desinat intrinsecè, quoties altera forma introduciatur successiuè, patet, quia eo instanti, quo forma ignis incipit extrinsecè, de illa licet dicere, *non est nunc, & immediate post erit*; sed eo instanti licet dicere, *forma ligni est, & immediate post non erit*; alioqui vel materia esset sine forma, vel haberet duas formas simul: ergo forma corrupta tunc necessariò desinet intrinsecè.

Obiicitur primò. Quotiescunque aliquid desinit successiuè, desinit etiam extrinsecè: ergo quoties aliquid desinit totum simul, desinit intrinsecè: sed formæ substantiales desinunt totæ simul: ergo desinunt intrinsecè.

Prima obie-
ctio.

Respondet negando primum antecedens, quia potest aliquid desinere successiuè, & tamen desinere intrinsecè, ut nuper ostendebam; res tamen successiuæ non potest vnquam incipere, aut desinere intrinsecè; quia non potest habere primum & vltimum. Duabus igitur de causis potest aliquid desinere extrinsecè. Primò si successiuè desinat: secundò si instanti desinat conseruari; v.g. dicere Deus potest, *uolo conseruare Angelum tota*

Z

has

hac hora, & nolo conseruare in ultimo eius instanti; runc in eo instanti ultimo licet dicere, *Nunc non est Angelus*, cum immediatè antea esset; sicut duabus de causis potest aliquid desinere intrinsecè. Primum si desinat totum simul: secundò si forma producta introducatur successiuè.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Omne quod incipit totum simul, necessariò incipit intrinsecè: ergo quidquid desinit totum simul, desinit intrinsecè.

Resp. posse aliquid incipere totum simul; & tamen incipere extrinsecè, quia dicere potest Deus, *Volo post instans creare Angelum*. Deinde disparitas etiam est, quia quod desinit totum simili, desinit aliquando in instanti conseruari; tunc autem desinit extrinsecè.

S. III.

Inceptio & desitio propria rerum successiuarum.

Successiua extrinsecè incipiunt & desinunt.

Deo quare, res omnes successiuas necessariò semper incipere, & desinere extrinsecè.

Ratio est, quia res successiua non possunt habere primum, & ultimum: ergo nec possunt incipere per primum esse, nec desinere per ultimum esse: ergo necessariò incipiunt & desinunt extrinsecè. Præterea est de ratione rei successiua, vt habeat partem post partem, & ita esse non potest in instanti, quia in instanti non potest esse successio: sed quæ incipiunt intrinsecè, habent esse in instanti, quia de illis dicitur, *Nunc sunt*: ergo repugnat etiam diuinitus vt res successiua incipiat, vel desinat intrinsecè.

SECTIO II.

Inceptio prima mundi, & exaemeron.

EX his quæ de inceptione ac desitione rerum in communi hæcenus dicta sunt, faciliè colligi potest mundum incepisse intrinsecè, quoad præcipuas suas partes, quæ omnes factæ sunt in instanti: quod eas autem, quæ successiuè cum motu aliquo factæ sunt, incepisse extrinsecè. Quo posito, tota mihi Cosmopœia, & prima mundi nascentis exordia exponenda sunt, ea breuiter indicando, quæ circa opus sex dierum aliquam possunt habere difficultatem: quo in argumento eximie versati sunt olim Basilii, & Ambrosii, & posterius Interpretes Scripturæ in caput primum & secundum Genesios.

S. I.

Generalia de inceptione mundi.

Mundi creatio facta est in tempore.

Certum est primò, mundum hunc vniuersum, & ea omnia, ex quibus componitur, habuisse principium sui esse, neque quidquam æternum esse præter ipsum Deum, qui in principio erat, & de quo nunquam dici potuit, nisi erat, erat, erat. Sic enim conuincitur ex verbis Genesios. *In principio creauit*: & ex verbis Apostoli Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*. Contrarium sensere plures à Veteribus, qui dixerunt, mundum esse ymbra Dei, & veluti fulgorem luminis eius, vt testatur Ambrosius lib. 1. *Exaemeron*; atque ita vo-

luerunt illum esse coeternum Deo: hoc autem etiam secundum rationem naturalem esse impossibile probabitur quæst. 3.

Certum est secundò, in principio, id est in primo illo instanti, quo mundus per propriam & rigorosam creationem productus est, non esse factam duntaxat informem quandam materiam, seu chaos quoddam, cum naturaliter materia non sit sine forma, dicaturque facta esse cælum & terram; neque cælum duntaxat empyreum, & elementum terræ, sed corpora omnia simplicita, ita vt cœli nomine comprehendatur cælum empyreum, & omnia elementa; quia hæc ad integritatem pertinent mundi; neque postea narrantur facta, imò potius creata supponantur; ær quidem, cum dicitur, *Spiritus Domini ferebatur super aquas*; aqua cum dicitur congregata in locum vnum.

Certum est tertio, mundum quoad corpora mixta non esse factum vnico instanti, sed diebus omnino sex veris & distinctis, quos cum Scriptura distinctè numeret, non videtur explicari debere allegoricè de cogitationibus Angelorum, vt interpretatur S. Augustinus semper ingeniosus, etiam quando dicit minus probabilia. Imò dicuntur tenebræ fuisse super faciem abyssi, quod ostendit tunc lucem non fuisse, atque aded non omnia esse facta in instanti. Locus Ecclesiast. c. 18. *Qui manet in æternum, creauit omnia simul*, multas habet explanationes; illud enim, *simul*, significat solum quod res omnes, nullà excepta, conditæ sunt à Deo. Quomodo autem antequam esset factus sol, esse dies potuerint, patebit ex statim dicendis.

Certum est quarto, controuersiam de anno, mensis, ac die, quo mundus est conditus, admodum incertam esse. Quæ autem videntur probabiliora, hæc sunt. Christi natalem annum incidere in annum mundi ter millesimum nongentesimum octogesium quartum, vt censet, & probat Petauius lib. 9. de doctrina temporum, c. 16. sicque agere nos modò annum mundi 50642. intervallo sic computantes; ab orbis initio ad diluuium anni 1556. à diluuiio ad ortum Abrahæ 292. hinc ad migrationem Hebræorum ex Ægypto anni 505. ab exodo ad templi Salomonici fabricationem anni 520. à conditu templi ad laxatam Babylonicam seruitutem anni 474. hinc ad Christum 536. Fateor varias multorum esse sententias non improbabilis. Baronius sequutus Septuaginta Interpretes, Christi natalem incidere putat in annum mundi 5200. Gordonus in annum mundi 4001. Salianus in annum 4052.

Quod ad mensem attinet, communior sententia docet, mundum esse conditum verno tempore, 25. Martij. Probabilius videntur Serarius q. 27. in c. 5. Iosue, Petauius nuper citato loco, censere, quod autumno conditus est mundus, quia scilicet ante Moysen anni caput erat in autumno, vt colligitur ex 23. & 34. Exodi; quod videtur institutum fuisse à veteribus Patriarchis, & de manu in manum traditum. Tempus igitur orbis conditi constituitur in ipso Libræ cardine, qui ex æqualis anni methodo conuenit 16. Octobris, anno periodi Iulianæ 830. cyclo solis 2. lunæ 9. die Dominica, quia Deus requieuit die septimo, id est Sabbato.

Quæst. II. Sect. II. de Incept. & desit rerum. 267

S. II.

Opus sex dierum.

A

SECTIO III.

Suprema mundi funera & occasus.

A Vdi verba Dei, inquit Ambrosius: *Fiat, dicit; imperantis est, non affirmantis; imperat nature, non possibilitati obtemperat, non mensuras colligit, non pondus examinat: voluntas eius mensura rerum est, sermo eius finis est operis.*

Prima igitur die post creata corpora simplicia, & Angelos, lux ante omnia creata est: *Sicut enim pictores* (inquit Basilius Seleuciæ orat. 43.) *dealbatum ante parietem floribus arte conferunt; ita Creator ad ornatum mundi properans, luce primum parietes eius dealbat.*

Difficultas autem est, quænam, & in quo subiecto fuerit illa lux? Existimant videlicet aliqui minus probabiliter, fuisse lucem illam diuersam à luce solis, & extra omne subiectum; sic enim censent Basilius hom. 2. Nazianzenus orat. 43. Alij censent probabilius lucem hanc fuisse creatam in aliquo corpore, siue illa fuerit nubes lucida, siue ipsum elementum ignis, siue aliud aliquod corpus distinctum à sole, in quem postea quarto die lux illa tota translata sit.

Secunda die firmamentum intra aquas distendit in gyrum, velut tabulatum picturæ peridoneum, vbi duo insinuantur opera, firmamentum, & diuisio aquarum ab aquis. Nomine autem firmamenti puto intelligendum esse cælum stellarum & planetarum; alteram enim partem elementi aquæ reliquit deorsum, alteram in sublime extulit, & in corpus cæleste commutauit, sicque diuisit aquas ab aquis, non quoddam supra cælos sint vere aquæ, sed quoddam ex altera parte aquarum cælos sydereos condiderit.

Tertia die tria referuntur opera, congregatio aquarum in locum vnum, idest mare; detectio terræ, atque adeo metalla, fossilia, infernus; productio plantarum & arborum, & paradisi terrestres. Post etiam (inquit Basilius Seleuciæ orat. 1.) *nudat aquis terræ dorsa, quibus velut in cellis maria cõcludens, dum imperio in abyssum vtiitur pro claustro, & arena quasi habena formidabili mare continet, &c.*

Quarta die astrorum in stellis figit lumina, & firmamentum luminosis floribus conferit, inquit idem. Solem videlicet, & stellas, tum secundum substantiam, tum secundum accidentia produxit.

Quinta die venit mandatum (inquit Ambrosius lib. 5.) *& subito à aqua in flos fundebatur in partus, generare fluuij, viuificare lacus, mare ipsum cepit diuersa repetiliu genera pariuirere, & secundum genus effundere quodcumque formauerat; non exigui gurgites, non conosa paludes vacabant, quin omnia datam sibi creandi assuerent potestatem. Pisces exilisiebant de flumine, delphines præludebant in fluctibus, concha saxis, ostrea adherabant profundis.*

Sexta die, hætenus fecunditas aquarum, nunc terra simili grauida foetu meliores exit in partus; hac enim primum animalia terrestria, deinde homo ipse creatus est. Quis enim (inquit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem,) *dignus incolere Dei opera, quam ipsius imago, & similitudo: eam quoque bonitas & quidem operantis operata est, non imperiali verbo, sed familiari manu, etiam verbo blandiente praemisso.*

A Vdi Eucherium epistola ad Valerianum: *Mundus in finem vergit, & malis plenus est; vix iam hoc habet mundus ut fallat: perit imago illa rerum ad decipiendum usque decora; prius nos seducere vero fulgore non poterat, prope iam non valet etiam falso: urget nos dies ille, non tantum noster, sed etiam sæculi, &c.* De hoc igitur mundi occasu duo breuiter dici possunt. Primum, an posset mundus semper durare sine speciali miraculo: secundò, an de facto mundus interiturus sit, & quomodo.

B Dico primum, mundum sibi relictum sine speciali villo Dei miraculo, durare posse in æternum cum solo concursu generali, quo nunc à Deo conseruatur.

Ratio est primum vniuersum, quia si nulla vnquam fiat corruptio, quin succedat illi aliqua generatio, certè mundus nunquam est interiturus: sed si mundus sibi relinquatur, & solum Deus præbeat concursum ordinarium, nunquam vlla fiet corruptio, quin ei aliqua succedat generatio: ergo si ordinarium Deus causis secundis non neget concursum, mundus in æternum erit duraturus. Deinde materia prima incorruptibilis est, totum cælum, & totum aliquod elementum perire nunquam potest, quia cælum vel est planè incorruptibile, ut plerisque placet, vel aliquarum corruptionum est capax: certè totum corrumpi à nulla causa potest. Elementum autem quantum amittit ex vna parte, tantum acquirit ex alia, ut rectè obseruat Philo lib. de mundi incorruptibilitate.

Dico secundò, mundum quidem hunc sublunarem aliquando interitum, quatenus mixta ferè omnia peribunt, corpora verò simplicia non mutantur substantialiter, sed accidentaliter in meliorem statum reformabuntur.

Primum dixi, mundum hunc vniuersum finem aliquando habiturum, quia sic habent plura scripturæ testimonia. *Finis venit, venit finis, super quatuor plagas terræ, ut habetur c. 7. Ezech.* Iurat Angelus c. 11. Apoc. *per viuentem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit amplius.* Quia enim propter solum hominem tota hæc rerum fabrica condita est, sic etiam necesse est ut eo sublato tota dispereat.

Secundò dixi, desitura mixta ferè omnia, quia Mixta, videlicet ignis maximus orbem vniuersum combusturus pro certo est, ut habetur ex secunda Petri c. ultimo; quem ignem S. Hyppolitus sermone de his, quæ post Crucem reuelanda sunt, vocat fluiuium igneum à solis ortu usque ad occasum cum furore manantem, & instar ferocis, asperique maris, montes & valles deuorantem; terram omnem, & quæcumque in ea sunt, exurentem.

Dixi tertio, cælum & elementa non peritura substantialiter, quod negant aliqui cum Molina, quia esset inutile tanta corpora corrumpere, ut noua in eorum locum substituerentur. Isaias de sola loquitur mutatione accidentali, cum ait c. 51. *quod Cæli sicut funus liquefieri, & terra sicut vestimentum ardeat.* Et S. Petri verba, *cæli transiunt, elementa verò calore soluentur; pericientur, videlicet illa omnia in meliorem statum, per ignem illa purgantem, & pericientem; ut sit lux luna sicut lux solis, & lux solis septemplex.*

Prima conclusio de possibili.

Secunda conclusio de facto.

Mundi finis.

Mixta.

Corpora simplicia

QVÆSTIO III.

De aternitate mundi.

Fuisse tempus in quo nihil in mundo erat, imò in quo nihil ipse mundus erat, & nihil ipsum tempus, inter Catholicos omnes certum & compertum est omnibus Christianis Philosophis; sed negat Aristoteles 8. *Physicorum*, alibique sæpius, ubi censet semper fuisse mundum eo modo, quo nunc est. Ideoque celebris in Scholis est controuersia, verum potuerit saltem eo modo æternus esse mundus, quo æternum eum de facto fuisse tenuit Aristoteles. Primò ergo videndum est de aternitate generationum & corruptionum: secundò de aternitate rerum successuarum: tertio de aternitate rerum permanentium.

SECTIO I.

Æternitas mundi, & generationum utrum fuerit possibilis.

Quatuor
modi æter-
nitatis,

Quatuor modis potest intelligi quod rerum corruptibilium generationes, v.g. hominum, ab æterno fuerint. Primò ita ut vnus homo sit creatus immediatè à Deo solo, deinde ab hoc vno homine homines ceteri per communem viam generationis successiuè sint propagati: secundò ita ut infiniti homines à Deo solo producti sint, sed successiuè; vnus nimirum post alium: tertio ut vnus homo à Deo solo creatus fuerit, & ab eo solo infinite processerint generationes, quarum nulla sit prima: quartò, ita ut nulla generatio sit immediatè à Deo solo, nullus homo à Deo creatus; sed vnaquæque generatio ante se habeat aliam, neque inter illas vlla sit prima.

Assertio de generationibus quarum aliqua sit prima.

Dico primò, generationes rerum & corruptiones nullo modo esse ita potuisse ab æterno, ut inter eas aliqua fuerit omnium prima.

Ratio est, quia si rerum successio æterna esset, deberet semper aliqua fuisse generatio, alioqui generationes non sunt ab æterno: sed si aliqua esset inter illas omnium prima, non semper fuisset aliqua generatio: nam ante illam primam non fuisset vlla generatio: ergo successio generationum non potest esse vnquam æterna, si datur generatio aliqua prima. Deinde illa prima generatio, vel esset ab æterno, vel non esset ab æterno: si esset ab æterno: ergo deberet durare infinito tempore, quod est contra suppositionem; volumus enim singulas durare solum per instans; si non esset ab æterno: ergo successio non esset ab æterno. Deinde secunda generatio non esset æterna, quia daretur aliquid ea prius, & tamen non esset post primam, ut supponitur, nisi vno anno: ergo æternitas non esset nisi vnus annus: ergo implicat ut generationes sic ab æterno fuerint, ut inter eas aliqua prima fuerit.

Assertio de generationibus quarum nulla sit prima.

Dico secundò, neque potuisse esse ab æterno seriem generationum & corruptionum, ita ut nulla fuerit inter illas prima. Ita censent Recentiores omnes communis cum Suarez *lib. 1. de opere sex dierum*, c. 1. Vasque *1. p. disp. 77. c. 5.* contra Gregorium, Gabrielem, Okamum, Pererium, & plures Thomistas, quorum sententia non est omnino improbabilis, quia ratio vix solet asserri, quæ demonstret implicare generationes ab æterno.

§. I.

Rationes minus probabiles.

Prima ratio. Primò enim argumentantur nonnulli Doctores. Si generationes essent ab æterno, liceret

Aponere duo hæc contradictoria. *Nullus homo fuit ab æterno, & Aliquis homo fuit ab æterno.* Primum probatur. Tunc nullus homo fuit ab æterno, quando nulla generatio fuit ab æterno: sed in facta suppositione nulla generatio ab æterno fuisset: ergo neque vnus homo. Probo secundum. Tunc homo aliquis est ab æterno, quando generationes hominum sunt ab æterno: sed generationes fuissent ab æterno: ergo fuisset aliquis homo ab æterno.

Responderi potest, nullam in eo esse implicanciam, quia vtraque illa propositio simul vera esse posset in bono sensu: *Nullus homo distributiuè sumptus est ab æterno: Omnes homines collectiuè sumpti, siue tota collectio hominum esset ab æterno.*

B Quia licet nullus fuisset homo determinatus per totam æternitatem, fuisset tamen semper aliquis homo indeterminatè, ac collectiuè; sicut si detur finis aliquis leucalis, nullus palmus distributiuè replet leucam, sed omnes collectiuè: est autem omnino paritas, quia esse ab æterno esset semper fuisse, siue coexistisse toti temporis æterno.

Secundò argumentantur. Si mundus esset ab æterno, saltem materia prima creata erit à solo Deo, quia illa non generatur: vel ergo creata erit absque omni forma, vel sub aliqua forma. Si primum: ergo æterno tempore mansit sine omni forma, & sic non fuerunt ab æterno generationes. Si secundum: ergo Deus solus illam formam produxit, & sic dabitur aliqua prima generatio.

C Responderi potest, materiam primam tunc creatam iri à solo Deo neque sine omni forma, neque cum aliqua forma determinata, sed cum innumeris formis; quia creari ab æterno, non est certo aliquo instanti creari; sed est creari per infinitum tempus. Materia ergo si ab æterno creata esset, habuisset semper aliquam formam; atque ita formas habuisset infinitas, non simul, sed successiuè.

Tertio argumentantur. Tota collectio hominum non potest esse producta per generationem ab homine: ergo aliquis factus est à solo Deo. Probo antecedens; vel enim ille homo est intra collectionem, vel non; si est intra collectionem: ergo ab illo non est tota collectio, quia ille non est à se; si extra collectionem: ergo non est sumpta tota collectio.

D Responderi potest distinguendo antecedens. Tota collectio hominum non potest habere esse per generationem ab vnico homine, qui dicatur causa totius collectionis, concedo; tota collectio hominum non potest esse ab hominibus, quorum vnus gignat alium, & hic alium, nego antecedens; quomodo enim implicat ut hic homo genitus sit ab alio, & hic ab alio in infinitum?

Quartò argumentantur. Si generationes hominum essent ab æterno, ita ut nullus esset primus homo à Deo creatus, in illa serie patrum ac filiorum plures essent filij quàm patres; & tamen non essent plures, quæ manifesta implicancia est. Probo plures esse filios, quàm patres, quia in illa serie patrum & filiorum verum est dicere, *Nunc omnes patres sunt filij, & nunc omnes filij non sunt patres*; quia iste vltimus filius non est pater: ergo plures sunt filij quàm patres. Iam probo non esse plures. Vbi sunt plures filij quàm patres, ibi necesse est ut vel vnus pater habeat plures filios, vel ut aliquis filius nullum habeat patrem; vtrumque autem est contra suppositionem: ergo non sunt plures filij quàm patres. Imò tunc numerus filiorum non est maior numero patrum, quando nullus est filius qui patrem non

Quæst. III. Sect. I. de Possib. creat ab æterno. 269

non habeat, & nullus pater, qui plures habeat filios quàm vnum; sicut si sint infiniti homines, vnam singuli habentes linguam, implicat vt sint plures homines quàm linguæ, vel plures linguæ quàm homines.

Respondi potest, fallaciam esse in hoc argumento, in quo duæ sumuntur, & comparantur collectiones, quarum vna includitur in altera, & bis numeratur, non autem altera: altera enim est collectio patrum, altera filiorum; patres omnes sunt filij; & filij omnes non sunt patres: omnes ergo patres numerantur vt sunt patres, & vt sunt filij, atque ita collectio patrum includitur in collectione filiorum, & omnes patres bis numerantur, cum numerentur vt patres, & vt sunt filij: non ergo mirum est, quod singulis patribus respondeant singuli filij, & singulis filiis singuli patres; & tamen plures sint filij, quàm patres. Dico itaque ad argumentum, quod in da. suppositione collectio filiorum est maior quàm collectio patrum, etiam si nec vllus pater habeat plures filios, neque vllus filius careat patre. Neque par est ratio duarum collectionum, quæ separatim numerantur, ita vt earum altera non alteram includeret, neque inclusa bis numeraretur, v.g. si essent infiniti homines, vnam singuli habentes linguam, tot sine dubio essent linguæ, quot sunt homines; quia neque bis numerantur linguæ, neque bis numerantur homines; sed vna collectio est extra aliam. In exemplo autem filiorum & patrum contrarium omnino patet, neque argumentum efficax est, nisi duæ inueniantur collectiones, quæ se inuicem excludant, & quarum neutra bis numeretur.

S. II.

Rationes efficaces.

Prima sit. Si darentur generationes ab æterno, & corruptiones, sequeretur quod nunc plures fuissent generationes, quàm corruptiones; & tamen non fuissent plures; quæ manifesta implicatio est. Probo quod hodie plures fuissent generationes. Tunc plures fuerunt generationes quàm corruptiones, quando plura fuerunt entia genita, quàm corrupta: sed nunc plura fuissent entia genita, quàm fuissent entia corrupta, verum enim esset dicere, *Nunc omnia corrupta fuerunt genita, & tamen nunc non omnia quæ fuerunt genita, fuerunt corrupta*; homines enim omnes viuentes fuerunt geniti, & non sunt corrupti: ergo manifestum est, quod plures fuissent generationes quàm corruptiones. Quod autem non fuissent plures generationes, quàm corruptiones, ostendo euidenter. Tunc non sunt plures generationes quàm corruptiones, quando nulla fuit facta generatio, cui adiuncta non fuerit aliqua corruptio: sed nulla fuisset facta generatio per totam æternitatem, cui adiuncta non fuisset aliqua corruptio; nam omnes generationes essent eo modo factæ, quo nunc sunt: ergo manifestum etiam est, quod generationes non fuissent hodie plures quàm corruptiones. Maior probatur, quia si essent infiniti homines, singuli vnam habentes linguam, falsum esset, quod plures essent homines, quàm linguæ: ergo similiter, si quælibet generatio adiunctam habeat aliquam sibi propriam corruptionem, & corruptio non bis numeretur, non poterunt esse plures generationes, quàm corruptiones. Confirmatur, quia volo singulis diebus æternitatis factam esse vnicam generationem, & vnicam corruptionem; tunc plu-

R. P. de Rhodes curs. Philo soph.

Ares non essent generationes quàm dies in æternitate, neque plures essent dies in æternitate quàm corruptiones: ergo non fuissent plures generationes quàm corruptiones.

Dices, videri esse illud idem argumentum, quod solutum nuper est de patribus & filiis ab æterno; imò & eodem modo fieri posset de generationibus, & corruptionibus futuris in æternum à parte post.

Resp. valde differre istud argumentum de generationibus & corruptionibus, ab alio illo argumento de filiis & patribus, quia in illo argumento de patribus vna collectio includebatur in alia, & inclusa bis numerabatur; omnes enim patres bis numerabantur, semel vt patres, & semel vt filij; omnes autem filij non bis numerabantur, quia vltimus filius semel tantum numerabatur. In isto argumento de generationibus & corruptionibus, collectio generationum, & collectio corruptionum sunt penitus distinctæ, & nulla ex his numeratur, nisi semel; vnde nulla est in isto argumento fallacia sicut erat in priore.

Respondi etiam posset, quod in rebus infinitis non datur maius & minus. Sed hoc efficaciter, vt arbitror, reiectum est tract. 1. disp. 3.

Secunda ratio sit, quia sequitur dari posse infinitum terminatum, si generationes fuissent ab æterno; imò quod infinitum terminatum erit maius, vel æquale infinito interminato, quod vtrumque implicare constat ex priore tractatu. Probo sic. Dentur duæ series generationum, in quarum altera singulis annis facta fuerit vna generatio, & in altera factæ sint duæ singulis annis; cerè in prima serie sunt duplò plures generationes, quàm in altera serie: vnde argumentor. Dimidia pars primæ illius collectionis est æqualis toti secundæ collectioni: sed hæc dimidia pars est terminata, cum habeat ante se alias infinitas generationes, siue alteram medietatem: ergo clarum est, quod dabitur infinitum terminatum æquale infinito interminato.

Deinde, si potuissent gigni homines ab æterno, ita vt singuli distarent à se nouem mensibus, potuissent etiam ita gigni vt distarent à se inuicem septem tantum mensibus: tunc si cum illo intervallo nouem mēsum hodie nati essent infiniti homines, quorum signari posset vltimus, quæro si non fuisset intervallum plusquàm septem mensium, & iidem profus homines fuissent producti, quanto nam tempore prius expleta esset generatio illorum hominum, & natus esset hic vltimus, qui est natus hodie? Si dicatur infinito tempore ante: ergo datur infinitum terminatum. Si dicatur tempore finito: ergo tempus finitum habet infinitos menses, quia toties habet duos mēses, quot in serie generationū sūt nouenarij, quos dixi esse infinitos.

Tertia ratio sit. Illud non est ab æterno, quod datur aliquid prius: sed generationibus vt nunc sunt, & corruptionibus datur necessariò aliquid prius, nam generatio supponit parentes & dispositiones; & corruptio supponit rem prius fuisse: ergo generatio & corruptio non possunt esse ab æterno.

Dices, quod generationibus & corruptionibus distributiue sumptis dabitur aliquid prius: sed illis collectiue sumptis nihil dari prius.

Sed contrà. Quod conuenit essentialiter partibus distributiue sumptis, conuenit etiam toti collectioni: sed habere aliquid prius, conuenit essentialiter corruptioni vt corruptio est, non autem conuenit illi vt distributiue sumptæ: ergo habere aliquid prius, conuenit etiam toti collectioni corruptionū. Probatur minor. Id quod essentialiter est

Z 3 transitus

transitus ab esse ad non esse, præsupponit essentialiter ipsum esse: sed corruptio essentialiter est transitus ab esse ad non esse: ergo corruptio ut sic essentialiter præsupponit prius ipsum esse rei corruptæ; quomodo enim potest corrumpi id quod non fuit?

Quarta ratio. Si generationes ita essent ab æterno, ut nulla ex his esset omnium prima, nec ullus hominum à solo Deo esset creatus, sequeretur quod tota collectio hominum, ut collectio est, non esset à solo Deo; si enim nullus hominum est à solo Deo, certè implicat ut tota collectio sit à solo Deo: sed implicat ut tota collectio ut sic non sit à Deo solo; si enim non est à solo Deo: ergo est partim à Deo, & partim à se; implicat autem ut aliquid etiam partialiter sit ens à se: ergo implicat ut generationes sint ab æterno.

Quinta probatio. Quintò, huc faciunt argumenta omnia, quibus probatum est, implicare infinitum quodlibet categorematicum; si enim generationes essent ab æterno, illæ fuissent infinitæ, & numerus animarum esset infinitus.

Obiectio. Obicitur. Ad hoc ut aliquid sit ab æterno, satis est quod dici potuerit, *est, & nunquam non fuit*: sed de generationibus dici hoc potuit: ergo generationes esse potuerunt ab æterno. Probatur minor. Potuit dici, *est generatio, & nunquam non fuit*, si ante quamlibet generationem esse potuit alia prior, ita ut nulla sit omnium prima: sed non implicat ut ante quamlibet generationem detur alia prior, sicut non implicat ut post quamlibet sit alia posterior: ergo potuit semper dici, *generatio est, & nunquam non fuit*.

Hoc argumentum eandem planè habet solutionem, quam illud aliud habet, quod de motu ab æterno statim proponetur, & soluetur.

SECTIO II.

Verum fuerit possibilis motus successivus ab æterno.

Differt creatio rei successivæ ab æterno, à creatione permanentium. Certum est primò, productionem motus successivæ ab æterno multum differre à productione entis permanentis ab æterno; aliud enim est aliquid esse æternum, & aliquid esse ab æterno. Res quæ propriè dicitur æterna, debet esse tota simul, & immutabilis per totam æternitatem: esse autem ab æterno tantum significat id cuius nullum est initium, sed semper fuit secundum aliquas suas partes. Si ergo motus factus esset ab æterno, non esset factus totus simul, neque semper fuisset secundum se totum, sed heri fuisset una eius pars, & prius alia, & alia in infinitum.

Qualis esset rei successivæ creatio ab æterno. Certum est secundò, quod si motus esset ab æterno, nulla etiam eius pars distributivè sumpta esset ab æterno, quia illa pars, si duraret tantum per horam, haberet horam immediatè sequentem, quæ non fuisset ab æterno, cum haberet aliquid prius; & sic res æterna non antecederet rem factam in tempore nisi unâ horâ. Omnes igitur partes motus collectivè sumptæ essent ab æterno, quia nunquam non fuisset aliqua pars huius motus; sic enim ille motus, quamvis non repleter æternitatem secundum ullam sui partem; repleter tamen illam secundum se totum.

Conclusio negans. Dico itaque videri omnino probabilius, quod nullum ens successivum potuerit esse ab æterno. Ita docent multi Recentiores contra Okamum, Gabrielem, Gregorium, Vasquem. Rationes pleræque video afferri parum efficaces, quas breviter refero & improbo.

S. I.

Rationes minus efficaces contra æternitatem motus successivi

Prima est, & ferè communis. De ratione motus est habere prius & posterius: sed quod est ab æterno, nihil habet prius: ergo motus esse non potest ab æterno.

Responderi potest, quod simili probaretur argumento, motum esse non posse in æternum, quia de ratione motus est habere posterius; quod autem est in æternum, nihil habet posterius. Equivocatio igitur est in illa propositione, *De ratione motus est habere prius & posterius*; si enim sensus illius sit, quod de ratione motus est habere aliquid prius omnibus partibus sumptis collectivè, & ista est propositio; si autem sensus sit, quod de ratione motus est habere partes priores & posteriores, id est non totas simul, vera est propositio, & motui facti ab æterno planè conveniret habere hoc modo partes priores & posteriores, id est non totas simul, sicut etiam conveniret motui, qui duraret in æternum.

Secundò argumentantur alij parum efficaciter. Non potuerunt esse ab æterno infinitæ horæ: ergo nec potuit esse ab æterno motus infinitus. Probo antecedens. Non possunt esse infinitæ horæ, si non possunt esse aliquæ horæ; totum enim non potest esse sine suis partibus: sed nulla hora esse potuit ab æterno: ergo nec infinita hora. Probatur minor. Hora necessariò habet quatuor quadrantes, quorum unus est alio prior: ergo secundus quadrans non est ab æterno: ergo quod est æternum, uno solum quadrante antecedit rem non æternam.

Responderi potest, infinitas horas esse non posse æternas, ita ut vel omnes fuerint per totam æternitatem, vel aliqua fuerit æterna; sed esse posse ab æterno, ita ut omnes collectivè sumptæ repleant totam æternitatem, quatenus secundum diversas horas respondent diversis instantibus æternitatis. Distingui ergo debet primum antecedens. Non potuerunt esse ab æterno infinitæ horæ, ita ut vel secundum aliquam, vel secundum omnes distributivè extiterint ab æterno, concedo; ita ut omnes collectivè repleant totam æternitatem, & singule respondeant singulis partibus æternitatis, nego. Quod additur, totum non esse sine partibus, verum est; hic enim totum est ab æterno, quia semper existit secundum aliquam sui partem; nunc unam, deinde aliam.

Tertiò argumentantur nonnulli. Si sol esset ab æterno productus in motu, necessariò esset productus in aliquo situ, id est vel in Oriente, vel in Occidente, iuxta lunam, vel ab ea remotus. Si in Oriente, vel ibi mansit infinito tempore; & sic non fuit motus ab æterno; vel uno die ab Oriente attigit Occidentem; & sic æternitas erit solum unus dies, quia sol est in Oriente ab æterno, in Occidente autem est in tempore.

Responderi potest, quando quaeritur, an sol conditus ab æterno esset productus in Oriente, an in Occidente, vel quaeri de prima creatione solis; & sic dico solem nec esse conditum in Oriente, nec in Occidente; quia si est conditus ab æterno, nunquam est primò conditus: vel quaeri de continuata consecratione solis per totam æternitatem à parte ante; & sic dico, solem esse conditum in Oriente, & in Occidente; in coniunctione,

Quaest. III. Sect. III. de Possib. mot. ab aeterno. 271

coniunctione, & oppositione lunæ; fuit enim infinities in Oriente, & infinities in Occidente; creati enim ab aeterno, est conservari per infinitum tempus. Sicut ergo si à me quæreretur, ubi fuit hoc anno conditus sol; responderem, in Oriente & in Occidente, in oppositione & coniunctione lunæ; ita cum quæritur ubinam fuit sol ab aeterno conditus, respondeo infinities in Oriente, infinities in Occidente.

S. 11.

Rationes efficaces.

His igitur omisiss, quæ nullo modo probant impossibilitatem motus ab aeterno,

Prima probatio efficiat.

Prima ratio sit. Implicat ut motus sit ab aeterno, si implicat ut partes posteriores sint ab aeterno, etiam collectivè sumptæ; motus enim successivus essentialiter dicit partes priores & posteriores: sed implicat ut partes posteriores etiam collectivè sint ab aeterno, quia partes posteriores ut sic dicunt aliquid prius; quod autem est aeternum, nihil habet prius toto collectivè sumpto: ergo motus successivus esse non potuit aeternus. Confirmatur, quia implicat aliquid corrumpi ab aeterno, quia sic fuisset ab aeterno; & tamen nunquam fuisset, quia quod corrumpitur, non est: ergo non possunt dari corruptiones ab aeterno. Sed si daretur motus ab aeterno, darentur corruptiones ab aeterno, quia darentur partes priores & posteriores, quæ semper generantur, & corrumpuntur: ergo implicat motus ab aeterno.

Secunda probatio.

Secunda ratio sit. Si daretur motus ab aeterno, daretur infinitum (quod omne ostendi superius esse impossibile). Imò daretur infinitum terminatum æquale infinito interminato; quod absurdum est. Moveantur igitur ab aeterno Petrus, & Paulus ab Oriente super spatium infinitum, sed ita ut Petrus triplo moveatur velocius, quam Paulus: quiescat hodie Petrus, quem volo pervenire hodie Lugduni, & quiescere; tunc certum est quod Petrus confecisset hodie spatium triplo maius spatio quod confecit Paulus: ergo spatium quod interiacet inter Petrum & Paulum, est infinitum, & quidem terminatum, duplo maius spatio terminato quod confecit Paulus. Est infinitum, cum sit maius infinito interminato; est terminatum, cum in una eius extremitate sit Petrus, & in altera Paulus.

Enatio.

Neque dicas, hoc quidem argumento probari, quod implicat motus ab aeterno, qui sit alio velocior; non probat autem quod implicet motus ab aeterno.

Sed contrà, quia si formica moveretur ab aeterno, tardius moveretur quam aquila: ergo si datur motus ab aeterno, erit alio velocior. Deinde si tota moveatur, certè pars eius interior movebitur tardius quam pars exterior: ergo unus motus erit altero velocior. Cælum vnum velocius movetur quam aliud, & sic de aliis innumeris exemplis probari potest, quod motus etiam aeternus erit velocior quam alter.

Tertia probatio.

Tertia denique ratio sit, quia implicat ut Deus in aliquo genere faciat totum quod potest facere, ut amplius urgebitur sectione sequenti: sed si faceret motum ab aeterno, faceret motum à parte ante, quantum potest facere maximum: ergo non potest ab aeterno esse motus.

Prima obiectio.

Obiicitur primò. Non implicat motus ab aeterno, si ratio aternitatis non destruat rationem

successionis, neque cum illa pugnet: sed ratio aternitatis non destruit rationem successionis: ergo non implicat ut motus sit ab aeterno. Probat minor. Ratio successionis dicit tantum habere partes priores, & posteriores: sed habere partes priores & posteriores, non pugnat cum aternitate: ergo ratio successivus non pugnat cum aternitate. Probo minorem. Illud non pugnat cum aternitate, de quo dici potest, *Est, & nunquam non fuit*: sed de eo quod habet partes priores, & posteriores, potest dici, *Est, & nunquam non fuit*; quod probat. De eo dici potest, *Est, & nunquam non fuit*, quod habet partes priores, & priores in infinitum: sed habere partes priores & priores in infinitum, non pugnat cum habere partes priores & posteriores: ergo de eo quod habet partes priores & posteriores potest dici, *Est, & nunquam non fuit*. Probat minor. Habere partes priores & posteriores, pugnat tantum cum eo quod est habere partes totas simul: sed habere partes priores & priores in infinitum, non est habere partes totas simul: ergo habere partes priores & posteriores, non pugnat cum habere partes priores & priores in infinitum.

Respondeo rationem entis successivus non pugnare formaliter & directè cum aternitate, pugnare autem consequenter & indirectè, propter rationes quas attuli. Vnde ad formam distinguitur maior, Ratio successivus dicit tantum habere partes priores & posteriores, directè & formaliter, concedo. Consequenter & indirectè, nego. Quomodo agens de infinito dixi ens creatum formaliter & secundum conceptum explicitum non negare infinitum, sed dicere solum dependentiam, quamvis consequenter & indirectè neget infinitum: sic motus nihil directè dicit nisi partes habere priores & posteriores, quamvis dicat consequenter habere aliquam primam partem. Ad probationes eadem distinctio sufficienter respondet.

Obiicitur secundò. Non implicat motus, qui nullam habeat primam partem, v.g. primam horam: ergo non implicat motus ab aeterno. Consequentia patet, quia si esset motus qui nullam habuisset primam horam, ille motus fuisset ab aeterno. Probat ergo antecedens. Si nulla esset hora in motu, quæ ante se non haberet aliam priorem, ille motus non haberet primam horam: sed nulla est hora, quæ non possit aliam habere priorem horam: ergo non implicat motus, qui non habeat ullam primam horam.

Secunda obiectio.

Respondeo distinguendo primum antecedens: non implicat motus qui nullam habeat primam partem, non implicat ratione singularum partium sumptarum distributivè, concedo; non implicat ratione totius collectionis, nego. Ad probationem distinguitur minor: nulla est pars quæ non possit habere aliam ante se, nulla est pars propterea sumpta distributivè, & sola, concedo; nulla est pars propterea sumpta collectivè cum aliis, nego.

Obiicitur terciò. Non magis est essenziale motui habere aliquam primam partem, quam habere aliquam ultimam: sed nullo modo est essenziale motui habere aliquam partem ultimam: ergo nec est illi essenziale habere aliquam primam partem.

Tertia obiectio.

Respondeo ut supra; non est magis essenziale motui formaliter & directè habere aliquam primam partem, quam habere aliquam ultimam, concedo; non est magis essenziale consequenter & indirectè, nego.

SECTIO III.

Aeternitas rerum permanentium.

Quid sit esse
ab aeterno.

Accipe ante conditum mundum tot sæcula, quot sunt arena in littore maris; Deus iam erat: accipe totidem myriades sæculorum, Deus antea erat; hunc immensum sæculorum numerum in se multiplica, adhuc Deus infinitis sæculis est antiquior, ipse enim est omnium ævum & tempus, ante dies, ante ævum, ante tempus. Queritur ergo utrum Angelus aliquis vel homo ita creari poterit, ut coram Deo esset, neque villo instanti esset Deus sine ipso. In qua controversia.

Conclusio
negativa.

Dicendum est, ens permanens, siue corruptibile, siue incorruptibile, produci nullo modo posse ab aeterno. Ita docent quicunque negant posse creari à Deo infinitum. Negant cum S. Thoma Thomistæ omnes, & Nominales, Suarez, Valquez, Hurtadus & plures Recentiores. Scotus autem problema esse putat in 1. disp. 2. quæst. 3.

§. I.

Rationes parum efficaces.

Prima probatio
inefficax.

Probant autem assertionem propositam aliqui primò, quia si creetur ab aeterno mulier gravida, pariatque post novem menses, pariet in tempore: atqui partus erit nono mense post creationem æternam: ergo æternitas constabit novem tantum mensibus. Item segetes ab aeterno productæ non poterunt ad maturitatem perducere tempore infinito: lapis positus in medio aëre non cadet per totam æternitatem; ignis vehementissimus applicatus pulveri tormentario apprimè disposito, non poterit illum incendere per æternitatem. Quæ omnia sunt absurda, quia agens debite applicatum passo agit necessariò. In d. si non potest ignis agere in pulverem per totam æternitatem, nunquam poterit agere; quare enim quando erit aptus, & quare non prius & prius. Denique si Petrus ab aeterno crearetur peccans, non esset liber ad cessandum à peccato; atque ita peccaret, & non peccaret.

Eius fallacia.

Responderi potest hæc omnia non esse absurda, si semel intelligatur quod creari ab aeterno in aliquo statu est conservari aeterno tempore in illo statu; & ita mulier ab aeterno prægnans, non posset parere nisi post æternum tempus; quia creari gravidam ab aeterno, est esse gravidam aeterno tempore. Stuppa constituta in mediis flammis ab aeterno tempore, non comburetur nisi post infinitum tempus; nam esse in flammis ab aeterno, est conservari aeterno tempore in flammis. Segetes ab aeterno productæ non maturescunt, nisi post æternum tempus; & lapis etiam non cadet, neque ignis applicatus pulveri tormentario illum inflammabit. Quod idem dicendum est de omnibus effectibus, qui requirunt in subiecto prævias dispositiones; nam illi non possunt esse ab aeterno, quia quod est ab aeterno, nihil habet prius. Agens debite applicatum, necessariò agit, si non impediatur; creatio autem ab aeterno impedit ne ignis agat, cum supponatur aeterno tempore conservari sine actione. Neque verum est, quod nunquam ignis posset agere; nam post æternitatem posset agere & inflammare pulverem, quamvis (ut rectè notat Suarez) non posset ex se inchoare actio-

A nem, nisi determinaretur à Deo; quia infinitum tempus quo ignis maneret sub tali dispositione, non haberet certum terminum à parte post, sed ante quemlibet terminum determinatè sumptum finiri potest; & ita ante quodlibet instans quo ignis ille ex se inchoaverit actionem, æquè bene potuisset in priori illam inchoare. Petrus qui crearetur ab aeterno liberè peccans, non posset cessare à peccato per totam æternitatem, quia peccare ab aeterno est peccare per æternitatem. Sicut ergo cum pecco non possum non peccare, sic cum pecco ab aeterno, non possum non peccare per æternitatem. Nego tamen me peccare necessariò, nisi ex suppositione quod me liberè determinem ad peccandum.

B Probant secundò, Si res corruptibilis esset ab aeterno, sequeretur quod illa esset corruptibilis & incorruptibilis; nam suppono illam esse corruptibilem: & tamen illud est incorruptibile, quod ne diuinitus quidem corrumpi potest; sed ignis ab aeterno factus non potest etiam diuinitus corrumpi aeterno tempore: ergo est corruptibilis & incorruptibilis. Imò quod est corruptibile, non potest aeterno tempore durare: ergo si res fiat ab aeterno, & duret infinito tempore, non erit res corruptibilis. Denique res creata tam est annihilabilis, quam creabilis: ergo si potest ab aeterno creari, potest ab aeterno annihilari; hoc autem absurdum est, quia si res ab aeterno esset annihilata, semper fuisset nihil; & tamen aliquando fuisset aliquid.

C Responderi potest, incorruptibile aliquid dici posse duobus modis: primò absolute, & ex sua natura, ut Deus, Angelus, & anima rationalis, quibus ab intrinseco convenit incorruptibilitas; secundò ex suppositione æternæ conservationis, ut si Deus Petrum conservare velit in æternum, qualis nunc est. Homo creatus ab aeterno esset ex sua natura corruptibilis; sed ex suppositione tamen æternæ conservationis esset incorruptibilis; quia ex suppositione quod creatur ab aeterno, debet conservari per infinitum tempus. Res ergo corruptibilis non potest ex sua natura durare per infinitum tempus; sed ex suppositione creationis æternæ potest durare. Simpliciter autem negandum est, posse aliquid annihilari ab aeterno, quia semper annihilatio supponit rem prius fuisse; nihil autem est prius æternitate.

D Probant alij tertio. Creatio est mutatio aliqua, & transitus à termino à quo ad terminum ad quem: ergo debet relinqui terminus à quo: sed in creatione æterna non relinquitur terminus à quo; cum enim terminus à quo creationis ab aeterno sit non esse negativè, semper sub eo manet creatura, quia semper licet dicere quod prius creatura convenit non esse, quam esse; ita ut si non poneretur impedimentum, scilicet creatio ab aeterno, de facto esset sub non esse tota æternitate.

E Resp. creationem ab aeterno non esse mutationem formalem, sed virtuales tantum; sicut conservatio est mutatio solum virtualis; idè negatur absolute quod creatio ab aeterno deferat terminum à quo.

Quartò denique alij probant hoc implicare ex parte diuinæ libertatis, quia esse liberum, est esse indifferens aliquandiu, & postea determinare se ad agendum: sed si Deus ageret ab aeterno, non esset vnum indifferens; si enim esset indifferens, posset aliquando non agere; si autem potuit non agere, v.g. non creare Gabrielem, vel potuit antequam crearet, & hoc implicat, quia nihil est prius

prius aternitate; vel cum creauit, & hoc implicat, quia cum agit, non potest non agere; vel postquam, creauit, quod etiam manifeste implicat.

Responderi potest, quod eo argumento multo magis probatur, quod Deus ab aeterno non potuit se liberè determinare ad creandum hominem in tempore; nego igitur requiri ad libertatem ut voluntas prius tempore sit indifferens, quam sit determinata; sufficit quod prius ratione sit indifferens, idest ut ideò agat, quia se ad agendum ex sua determinatione applicat. Si ergo Deus ab aeterno creasset Gabrielem, creasset illum liberè omni instanti, quia omni instanti prius ratione quam creat, potest non creare. Si ergo queras, quandoam potuerit Deus facere ut creatura illa non esset? Respondeo Deum hoc ab aeterno potuisse prius natura quam creatura illa esset; potuit enim Deus facere ut Gabriel non esset, non antequam crearet, non postquam creauit; sed tunc cum creauit, quia non creauit necessariò nisi ex suppositione.

§. II.

Rationes magis efficaces.

Prima ratio
efficax.

Prima sit autoritas Sanctorum Patrum: nam illi sapientius aduersus Arium argumentantes, qui volebat Verbum Diuinum esse creaturam, erroris illum conuincunt ex eo, quod Verbum aeternum sit; in principio enim erat: unde inferunt, illud esse non posse creaturam; sic enim argumentantur Nazianzenus orat. 32. Cyrillus dialogo 4. de Trinitate. Imò illi sapientissime negant aeternam esse posse creaturam, Athanasius orat. 2. contra Arianos, Basilii orat. 2. contra Eunomium, Damascenus lib. 1. de fide, cap. 8. Augustinus lib. 12. ciuitatis, cap. 15. Quomodo creati fuisse dicendi sunt si semper fuisse intelliguntur? Ergo ex mente Patrum nulla creatura esse potuit ab aeterno, alioqui totum eorum argumentum inane est.

Enasio pra-
cluditur.

Neque dicas loqui Sanctos Patres de aeternitate essentiali ac necessaria, quae soli Deo conuenire potest, non autem de accidentaria, quae conuenire potest etiam creaturis.

Sed contra: nam Sancti Patres probant Verbum non esse creaturam, quia genitum est ab aeterno, non autem quia est necessariò genitum; nam esse necessariò genitum, est Verbum non esse creaturam: ergo si Patres probarent Verbum non esse creaturam, quia est necessariò genitum; probarent Verbum non esse creaturam, quia non est creatura, sed Deus. Deinde nunquam probant illud esse necessariò aeternum, sed tantum illud esse aeternum.

Secunda
ratio.

Secunda ratio est impossibilitas infiniti categorematici, ex qua planè sequitur impossibilitas rei permanentis ab aeterno; illius enim duratio esset categorematicè infinita, sicut duratio in aeternum est infinita syncategorematicè.

Tertia ra-
tio.

Tertia ratio est impossibilitas entis successiui ab aeterno; si enim esset ab aeterno Angelus, quare non posset moueri & varia cogitare; si esset ab aeterno ignis, quare non posset calefacere?

Quarta ra-
tio.

Quarta ratio sit, quia in nullo genere facere Deus potest simul quantum potest facere, ut saepe probatum est; alioqui diuidere posset continuum quantum potest diuidere; facere posset creaturam quantum maximam potest facere; quod absurdum est: sed si Deus rem permanentem fecisset ab

A aeterno, dedisset illi durationem à parte ante, quantum maximam dare potuisset: ergo non potuit creare rem permanentem ab aeterno.

Obiicitur primò. Si implicaret aliquid permanentes esse ab aeterno, vel implicaret ex parte Dei, vel ex parte creaturae, vel ex parte ipsius creationis. Non implicat primò ex parte Dei, quia Deus ab aeterno est omnipotens: secundò non ex parte ipsius creaturae, quia esse creatum significat solum esse dependens; creati autem, seu dependere ab aeterno, non est esse independens; est enim fieri ab alio; sicut creare in aeternum, non dicit esse à se. Tertio non ex parte ipsius creationis, quae non necessariò dicit nouitatem essendi; creatio enim ab aeterno esset ex nihilo subiecti, idest independens à subiecto.

Resp. existentiam creaturae ab aeterno non repugnare quidem formaliter, & directè, sed indirectè solum, & consequenter ex parte rei create; quia licet creatura formaliter & directè solum dicat independentiam; consequenter tamen negat aeternitatem, quae consequenter importat esse à se.

Obiicitur secundò. Deus ab aeterno est omnipotens: ergo Deus ab aeterno potest aliquid facere. Probo consequentiam. Tunc Deus non est omnipotens quando nihil potest facere: sed Deus ab aeterno nihil potest facere si repugnat creatio ab aeterno: ergo Deus ab aeterno non est omnipotens. Deinde si Deus esset agens necessarium, ab aeterno produxisset mundum: ergo cum sit agens liberum potuit etiam producere ab aeterno. Sicut enim actus Dei liber fuit ab aeterno, licet potuerit non esse; sic etiam creatura potuit ab aeterno esse, quamuis actu non fuerit.

Resp. Deum ab aeterno esse omnipotentem ex parte sua, sed non esse omnipotentem ab aeterno ex parte rerum creabilium, quia nihil est ab aeterno creabile: obiectum igitur omnipotentiae est res creabilis semper prius & prius; ab aeterno enim Deus potest creare: sed res non potest creati ab aeterno. Si Deus esset agens necessarium, & esset omnipotens, sequeretur omnino quod non implicaret rem creatam esse ab aeterno, sicut nunc implicat: nego autem paritatem inter actum Dei liberum, qui est increatus, atque adeò aeternus, & actum creatum.

Obiicitur tertio. Si Deus non potuit creare ab aeterno, Deus non potuit creare nisi primò; quod enim non est aeternum, habet primum: sed Deus nunquam potuit primò creare, quia quocumque instanti assignabili creare potuit prius & prius: ergo ab aeterno potuit creare.

Resp. distinguendo maiorem. Si Deus non potuit creare ab aeterno, Deus non potuit creare nisi primò determinatè, ita videlicet ut non prius potuerit, nego; non potuit creare nisi primò indeterminatè, idest semper prius, concedo.

E

QVÆSTO IV.

Mundi quidditas, perfectio, & unitas.

Retissimè duntaxat tria illa explico, quae tametsi sunt mirabilia, difficultatem tamen non habent, sed magnam exigunt considerationem, & admirationem.

§. I.

Mundi quidditas.

Mundi definitio.

Definitio, quomodo definiatur & diuidatur, quænam sit materia eius, & forma. Certum igitur primò est, mundum rectè definiti, *Est compages a cælo, terræque coagmentata, æque ex iis naturis, quæ inter ea continentur*: vel ut habet Author libri de mundo ad Alexandrum, *cap. 2. Est ordo & digestio vniuersorum, quæ à Deo, & per Deum asseruantur*. Vbi nomine ordinis intelligitur congrua dispositio partium vniuersi, secundum quam proprium sibi locum singula teneant, & earum vinculum ac coagmentatio.

Mundi diuifio.

Certum est secundò, multas à Philosophis excogitatas esse mundi diuisiones. Primò enim diuiditur in *intellectualem, cælestem, & sublunarem*. Intellectus componitur ex Deo & intelligentiis: cælestem componunt corpora cælestia & sydera: sublunarem elementa & mixta. Secundò diuiditur à Platone in *intelligibilem, & sensibilem*. Intelligibilis est ipsum Dei Verbum infinitum, quo Deus omnia dicit dicibilia sibi: sensibilis omnia complectitur creata. Tertiò diuiditur in *archetypum, angelicum, & elementarem*. Archetypus est sempiterna ratio, qua factus est à Deo mundus, seu idea rerum omnium factibilium in mente Dei residens, aut potius ipsa Dei mens, ex qua, & secundum quam formata sunt omnia. Angelicus constat ex triplici spirituum hierarchia. Elementaris constat ex elementis & cælo, quod etiam elementum appellatur ab Aristotele.

Materia mundi.

Certum est tertiò, materiales mundi partes & essentielles esse cælum, & corpora simplicia: mixta verò & Angelos esse partes solum integrales, pertinentes ad mundi perfectionem & integritatem, non ad eius essentiam.

Forma mundi.

Certum est quartò, formam mundi propriam non esse animam quandam communem, quæ per omnes mundi partes infusa vitam omnibus tribuat; sed esse congruam dispositionem, quæ conspicitur in præcipuis eius partibus. De anima enim hac magna & monstruosa, quæ totum mundum velut magnum aliquod animal informet ac vita repleat, vetus Philosophorum fuit error, etiam ante Aristotelem, ut ostendunt Eusebius *lib. 2. præparationis*, & Theodoretus *lib. 4. contra Græcos*. imò Plutarchus *lib. de placitis*, vastum hoc animal sic instituit, stellas ei velut oculos datas esse: solem illius cor, quia diffundit ex se calorem & lucem, sicut in nobis cor diffundit spiritum & sanguinem: terra & mare sunt venter & vesica: luna inter solem & terram, est veluti iecur inter cor & ventrem. Quæ omnia risu egent, non refutatione. Tamen ad quosdam etiam Christianos, stulta hæc peruasit opinio, quorum aliqui etiam nunc fingunt spiritum quandam radicalem insitum, quem Damogorgen nescio quis in medio terre centro collocatus expiret, & in omnes mundi partes immitat, vnde tota vegetetur & animetur natura.

§. II.

Mundi eximia dignitas & perfectio.

Istest, vtrum tota hæc vniuersitas eximium quoddam sit opus artificis excellentissimi, quem totum conspiciere in eo, & ex eo liceat. De quo ar-

gumento scripserunt eximè tum antiqui Patres, tum recentiores etiam Theologi.

Certum igitur primò est, mundum hunc sensibilem esse opus quoddam perfectissimum, ac christo summè mirabile: quod conicitur primò ex fine vniuersi. propter quem est conditus, ut ex eo scilicet coniceremus perfectionem, & potentiam, & pulchritudinem infinitam authoris eius. *Inuisibilia enim Dei ex iis quæ facta sunt, cognoscibiliter videri possunt*. Ut autem infinitatem opificis ex eius cognosceremus opere, debuit illud esse sine dubio præstantissimum. Secundò colligitur ex magnitudine mundi, quæ quanta sit, ex stellis vnius vastitate cognosci potest; nam pleræque stellarum vicies quinquies terram & maria magnitudine superant, in quibus tot sunt spatia, tot homines, tot bruta, tot plantæ, tot metalla, ut in eorum cognitione omnis hominum fatigetur labor. Tertiò ex pulchritudine; hoc enim proprium est mundi nomen, quem propterea meritis admirantes Philosophi etiam Ethnici coniecerunt quàm speciosus sit eius Author. Diuus Chrysostomus *orat. 30.* comparat eum pulcherrimo palatio. Plotinus *enncado 3. lib. 3. cap. 7.* arbori speciosissima: Pythagoras lyram appellat & plectrum suauissimum: Philo templum Deo sacrum: alij tabulam in qua Diuinitas adumbrata est: librum gentibus cunctis expositum, in quo legi possit ipse Deus, & ea quæ Dei sunt: præconem & testem diuinitatis, thronum denique in quo sedeat homo adorans Deum supremum Principem.

Certum est secundò, perfectionem eximiam totius mundi ex quadruplici potissimum colligendam esse capite. Primum sit perfectio, tum essentialis, tum accidentalis singularum partium, quæ illum componunt: secundum earum multitudo & varietas: tertium earum ordo: quartum perennitas. Quæ singula sanè adeò sunt admirabilia, ut stupere necesse sit quemlibet hominem, qui cæcus non sit.

Primò enim perfectissimæ sunt, & omnibus absolutæ numeris singulæ mundi partes, tum essentialis, tum integrales: cælo enim quid pulchrius, aut præstantius? Igne, aëre, aqua, terra quid admirabilius? corporibus mixtis, metallis, gemmis, fucis, lapidibus, plantis, animalibus natantibus in aqua, volatilibus in aëre, in terra reptantibus, currentibus, quiescentibus, quid speciosius? ac demum homine quid Deo similis? Vocantur sanè partes illæ componentes mundum, *inuolucra quedam, in quibus sic lateat Deus, ut perspicue tamen videri possit*, ut ait Pifidas in exhamer. Vocantur litteræ componentes Dei nomen, adeo ut capitales nominis huius litteræ sint sol, luna, elementa. Aut si velis, *Mundus liber quidam sit, cuius pagina sint elementa, capita sint secula, creatura sint virgule, puncta, syllabæ, verba, periodi*, ut ait Prosper *lib. 1. de vocat. Genium, cap. 1.*

Secundò incredibilis est varietas & multitudo naturarum, quas continet vniuersitas, vbi triplex quasi gradus entium occurrit. Primus est multitudo generica; nullum enim est genus entium, quod non sit in mundo; quedam enim tantum sunt, ut lapides; quedam sunt & viuunt, ut plantæ; quedam sunt, viuunt, sentiunt, ut animalia bruta; quedam sunt, viuunt, sentiunt, intelligunt, ut homo; quedam expertia sunt corporis, & intelligunt sine corporeis imaginibus, ut Angeli. Secundus gradus est varietas incredibilis specierum, quarum vna dignitate aliam vincit; sunt autem illæ sub singulis generibus planè innumerabiles; quot

quot enim species sunt mixtorum? quot species lapidum? quot metallorum? quot plantarum? quot animalium? quot Angelorum? Tertius gradus est multitudo innumerabilis indiuiduorum sub qualibet specie, semper deficiente, semper rediuiua. Quot v.g. sunt homines, quot equi, quot vites?

Tertio, mirabilis potissimum est ordo, & dispositio partium illarum quæ componunt vniuersum; sunt enim in eo tria præsertim miracula. Primum est aduersantium sibi mundi partium connexio, & consensus, ac in vnum veluti conspiratio. *Contraria videlicet natura, conspirata tamen inuicem sunt* (inquit Athanasius orat. contra idola) & concordem harmoniam tenent. Quod etiam idem merito suspicit Basilius lib. 4. exameron, quia nimirum ignis calidus & siccus, aqua humida & frigida medio aëre copulatur, qui eodem humidus sit & calidus, terræ siccæ ac frigida copulatur mediâ aquâ, quæ aërem attingit humiditate, terram frigiditatem. Eo autem contrariorum concentu efficiuntur illa musica, quæ perpetuas Deo laudes canit, ut ait Philo lib. de præmiis. Alterum miraculum est pugnantium illorum corporum æqualitas, secundum quam singula ita æquales inter se vires habeant, ut à contrariorum incurfibus perseuerent immunia; quia nimirum ea quæ maximè actiua sunt, minimè sunt restitua, ut patet in igne; quæ verò minimè sunt actiua, sunt maximè restitua, ut patet in terra; ignis enim actiuissimus est, sed facillimè extinguitur, alioqui reliqua facillè consumeret elementa. Vltimum miraculum est compensatio mutua inter illa corpora, idest si contingat æqualitatem illam violari, hoste in fines alterius inuadente, sarciant & compensant inuicem damna, ut miratur Philo lib. Quod mundus sit incorruptibilis.

Quarto denique perennis duratio rerum illarum intereuntium, ac sibi inuicem succedentium, ex qua compingitur immortalis hæc mundi fabrica, superat omnem admirabilitatem, Deumque perspicuè demonstrat, ut expendit Iustinus martyr quæst. 6. ad Orthodoxos: nam ea quæ viuunt, propagant moriendo vitam, quia vim habent producendi sibi simile. Mixta inanimata causas habent æquiuocas, à quibus continuè producuntur. Sed longum esset ire per singula, idè concludo cum Nazianzeno orat. 12. *Mundus reuera est, sicut vocatur, incomparabilis pulchritudo, nec aliquid vniquam opus illustrius aut magnificentius excogitari potest.*

§. III.

Vnitatis mundi.

Certum est primò, plures à veteribus Philosophis negasse vnum tantum esse mundum, ut testantur Ambrosius lib. 1. Exameron, & Theodoretus lib. de materia & mundo; siquidem Heraclides Pythagoræus, singulas stellas singulos esse dicebat mundos: Democritus dicebat illos esse innumerabiles. Notum est illacrymassè Alexandrum audito Anaxarcho, qui de pluralitate mundorum differebat. Eandem insaniam sequuti sunt Manichæi, & nonnullis etiam hoc tempore placere videtur, nullam esse in cælo stellam quæ non sit notus mundus, postquam nouam inuenire viam qua in cælum scanderent, non pedibus, sed oculis, ope perspicillorum Bataucorum.

Certum secundò, quod asserere plures mundos,

A pugnat omnino cum decretis Fidei; sic enim habetur ex Euangelio: *Prædicate euangelium omni creatura*: non prædicarunt autem Apostoli extra hunc mundum: ergo nullus est alius mundus, ubi sint creaturæ rationales. Deinde Actuum 6. dicit S. Paulus, *quod ex vno fecit Deus omne genus hominum*: ergo si ex vno Adamo nati sunt omnes homines, nullus præter istum est mundus. Adde quod Christus omnium generalis est Redemptor; si autem plures essent mundi, non esset vniuersalis Redemptor. Denique damnatur hic error de pluribus mundis, c. quidam autem, 24. quæst. 3.

B Certum est tertio, quod rationi etiam naturali repugnat asserere plures mundos; nam tamen hoc non sit impossibile, ut malè videntur supponere Plato & Aristoteles, tamen in re quæ omnino pendet à Dei voluntate, stultum est asserere aliquid, cuius nullam habemus rationem, aut coniecturam, aut probabilitatem; atqui plures esse mundos, neque vlla ratio probat; quid enim asseri potest, quo illud probetur? neque coniectura, vel probabilitas; quod enim de pluribus mundis extat vestigium? Ergo vanum est asserere pluralitatem mundorum. Imò plures coniectura suadent illam esse omnino vnicum. *Congruum enim est* (inquit Athanasius orat. contra idola) *vnus esse mundum, ne de multorum numero plures eorum opifices asistentur*. Deinde fuit conueniens ut mundus archetypo suo, idest mundo intelligibili esset simillimus; idea verò illa Dei vnica est.

DISPUTATIO II.

Ordine VIII.

De corpore cælesti.

Aristot. lib. 2. de celo.

D Ixi vniuersum de mundo, nunc ut ad singulas eius partes explicandas descendam, primum offert se mihi cæleste corpus, spectaculum solis, ignotum cæcis, & tamen solis peritis notum. *Videt nimirum ex æquo apparentes illius pulchritudines* (inquit Nyssenius orat. de infantibus) *sive peritis, sive idiotis fuerit, quod cælum suspicit: sed aliter de illis cogitat, qui à Philosophia ad earum contemplationem venit*. Loquitur nimirum (inquit Chrysostomus orat. 9. ad populum) *per oculos, non per aures, nos docens; & dum videre se putas cælum, laudem Opificis eius audis*. Spectaculum vocale, visibilis clamor, sonus aspectabilis. *Vides in eo* (inquit Ambrosius lib. 4. Exameron, cap. 4.) *quomodo per luna ac stellarum quibusdam veluti floribus coronetur, ut paradiso puer vernante depictum spirantium rosarum visis monilibus renitere*. Quot sidera, tot oracula; quot stellæ, tot linguæ; Deum loquuntur, dum seipsas silent; velatur in illis, & tamen cernitur tanti operis molitor Deus; fugit oculos, & aspectabilis totus est; cælum occultat, dum in cælo latet; in luce sua lucem solis sepelitur, dum in sole magis opifex eius lucet. Verum ut tanta cernere miracula saltem è longinquo liceat, tria mihi videntur ponenda; primò natura & proprietates cælorum, ac siderum; secundò motus; tertio influxus. Quæ tria sic considerare hoc loco placet, ut quæ ad Astronomiam spectant, ea dimittam omnia, tractans ea solum, quæ propria sunt physice considerationis.

QUESTIO

Repugnant rationi.

HODG

Cæli pulchritudo.

Illarum ordo.

Perennitas.

Opiniones de pluribus mundis.

Repugnant fidei.